

ORATIO

DE

CONCORDIA THEOLOGORUM

ET

DISCORDIA.

Anno 1676.

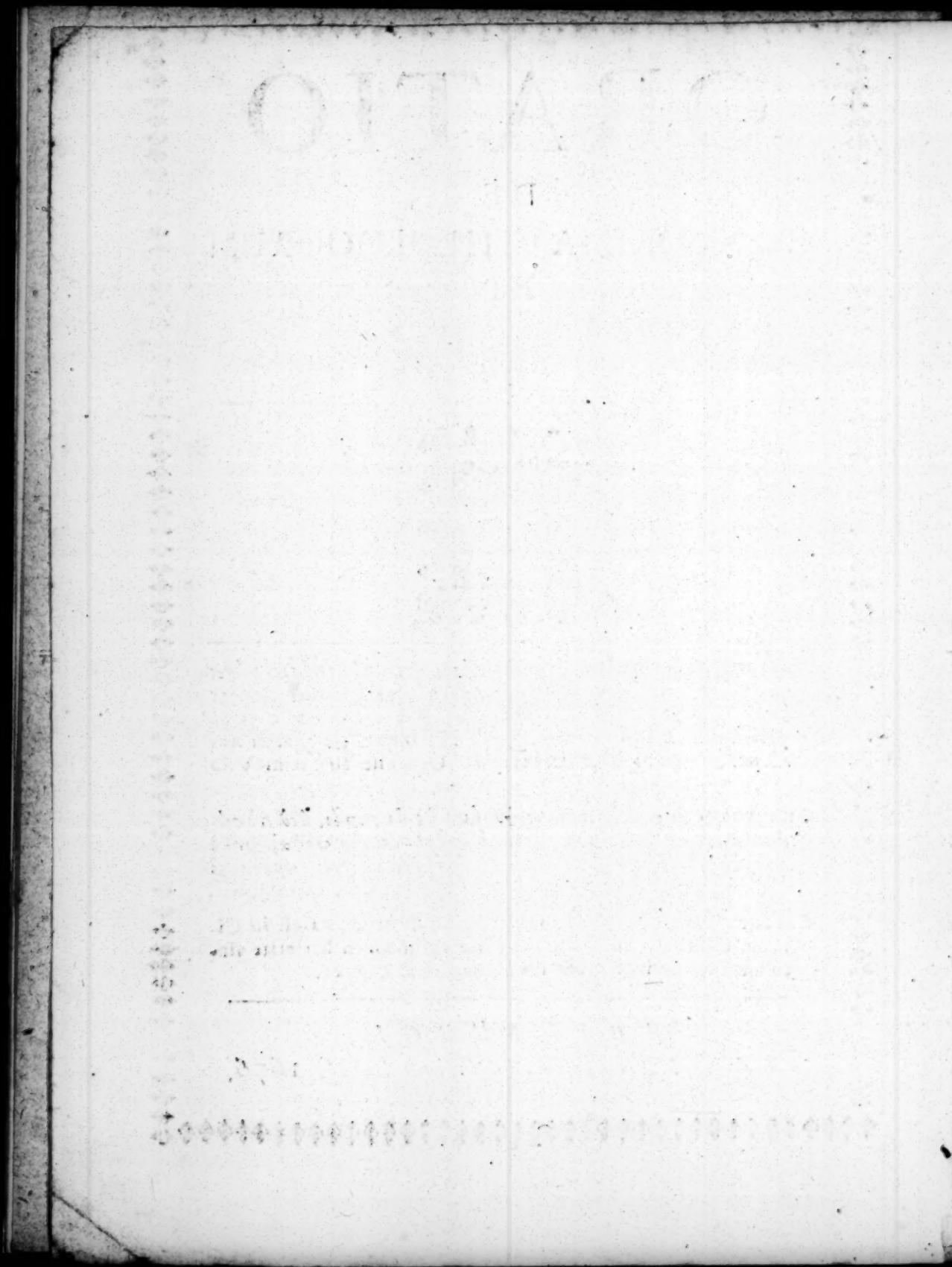

NAZIANZ. Οὐτε γαρ εν Θεότυτι σάσσις ὅτι μηδὲ λύσις κύσις
γαρ σάσσεται ἐκγονογ. ὅλλα τοστον τὸ της ὁμονοίας καὶ αρδε
ζαυτὴν, καὶ πρὸς τὸ δεύτερα, ὡςει καὶ προσπυορίαν τῷ Θεῷ
γενέσθαι μετά τῶν ἀλλων καὶ πρὸ τῶν ἀλλων, οἵς χαλπες κα-
λόνυμεν, τούτο τὸ πλεονέκτημα! *Oratione duodecima circa
medium.*

CHRYSOST. Ορα ταῦς πανταχοῦ ἀυτοὺς μυσταῖς, διὰ τὰ σά-
ματα, μὴ Ψευδέσθω φησιν, οὐ ὄφθαλμος τὸν πόδα, μηδὲ
οὐ ποὺς τὸν ὄφθαλμόν ν. δύτω δὴ καὶ ἡμέis μὴ Ψευδώμεθα, εἰ-
ἀλλήλων μέλη ἐσμεν. *hom. 14. in epist. ad Epb., circa initium,*

AUGUST. Quæ Harmonia à Musicis dicitur in canu, ea est in Ci-
vitate Concordia, arctissimum atque optimum in Societate vinc-
culum Incolumitatis, *lib. 1. de Civit. Dei, Cap. 21.*

E D I N B U R G I,
Excudebat *Thomas Brown: Anno D OM. 1676.*

AMPLIS ILLUSTRIS CELEBER VIRIS
D. GULIELMO BINNIE,
Urbis Edinburgenæ Consuli Magnifico;
D D GULIELMO HAY, ANDREÆ CHEYN,
GULIELMO DICK, CORNELIO NEILSON,
 Prætoribus Æquissimis :

D. FRANCISCO KILLOCH, Ædili Vigilantissimo ;
D. QUINTIGER NO WOOD, Quæstori Fidelissimo
 cæterisque florentissimæ Civitatis Senatoribus, Clariss.
 Consultiss. Musarum Nostrarum fautoribus pro-
 pensissimis : Mecœnatibus meis æternùm
 honorandis. *S. P. P.*

*Andem aliquando lucem aspicit, Oratio ea, quam vo-
 bis præsentibus, Domini mei & Mecœnates, pu-
 blicè habui. Seriùs quidem quām pro plurimum vo-
 tis, fortè etiam quām oportuit; Sed lentori meo na-
 turali, & valetudini minùs propitiæ, non nihil in-
 dulgendum, Etiam dum jam enititur, in diās luminis oras,
 Sat citò si / at bene. Quòd autem vestra fastigia, hac vice in-
 terpellārim, iisque me in clientelam dedere constituerim, cau-
 sas plures intercedere comperiet quivis & graves. Unica illa
 prodit universas, Gratitudo, quæ arcā quodam amoris illi-
 (a) cio,*

cio, bonis & beneficiis, quicquid hominum est ratione utenti-
 um, prolixè dat in obsequium. Evidem dum ruri agerem
 remotus, ministerio mihi credito, & studiorum commoditatí,
 pro virili, invigilans, solicitárunt me primum Decessores
 vestri, absque ambitu aut prensatione ullâ meâ, & effecerunt
 demum, ut in Urbem hanc concederem, Pastoribus illius Pri-
 mariis accensendus. Etiam inundante in insontem (nisi quod
 alieno tempore, ut aliquibus visum, Ecclesia paci provehendæ,
 importunè me inferebam; agnoscens interim illis ipsis,
 qui nos censuris innodarant, summam Synodi significantiam,
 jopienda fatali isti flamma, quâ ardebat & etiamnum ardet
 noster Ucalegon) invidiosâ calamitate quâ à charissimo grege
 avulsum, postquam (quod è acerbis) laborum primitias
 percepisse, non obscurè mihi videbar, totos 12. menses, seu sy-
 dere tactum detinuit, & extra urbis pomæria, finibus parochiæ
 non ita pridem meæ prorsus alligavit: Senatus interea vester,
 cuius tunc vos non postrema pars, uti arbitror, cunctando rem
 restitutum iri reputans, quod vis major ex transverso incur-
 rerat, cui eluctanda impar, summâ patientiâ pertulit; ne-
 minem mihi surrogans, quod utique jure & arbitratu suo po-
 tuit, Etiam ut ita faceret, viis & modis, quâ aperte quâ per
 cuniculos, adgebatur, illibata porrò pensione annuâ (rara
 quidem & forte propriâ, optimæ huic urbi, in pastores suos
 munificentia) dum Hibernâ nube detersâ, tempestas deservi-
 ret, redeuntibus halcyoniis. Quod ut primum accidit, &
 postliminium mihi concessum, dici vix potest, quâ alacritate
 singuli me suscepint, & in Stationem pristinam, unde deje-
 ctus, ovantes evexerint. Néque ita stetit benevolentia vestra,
 aut iis cancellis claudi & circumscribi se passa; Sed altius affur-
 gens, promovere me voluit in eam sedem, quâ dignior altera
 vobis non obringit: Denato namque per eos dies Reverendo
 Dno Colvillô, Academia vestra Primariô meritissimô, Ma-
 gistratus qui tum temporis gubernacula senebat, reflexis in me
 oculis,

()

oculis, illi sufficiendam (quod & venerandus Semper ipse, supremâ suâ voluntate, lampada mihi legans, utinam & Spiritum, sibi oppidò gratum forè prædixit) unanimis conclusit; Consiliarioram nemine, duplicato licet numero veteris & novi confessus, in futuram rei memoriam, sese subducente, aut quod rarum & insolens, suffrago suo non adprobante. Qua quidem gratia, eò major & manifestior effulgit, forè etiam firmioribus nixaradicibus, quod ad illustrem ejusmodi Spartam, non Ambitio mea (norunt enim haud infimæ nota apud vos, quantum obſtiterim, radios benignitatis Edinburgensem in alios, quibus supparem me & pluribus parasangis inferiorem, ingenuè fateor, reclinare satagens, Etiam per arduam provinciam, quoquo modò transfere gestiens; Quis enim aquare se posse speret, Rollocos, Charterios, Bodios, Adamides, Lightonos, Colvilos vestros? Certè ego ne semel in animum induxi meum, aut eousque dementia procedere volui, ut Herculis cothurnos pusioni, adaptari posse putarim) non Natales aut necessitudines, non denique artificium ullum mei aut meorum; Sed sola vestra de nostris in Vinea Domini conatibus, honesta existimatio, velificata est & viam fecit. Etiam ne Ministerio decederem, quod utique illubenti contigisset, aliud Templum, ubi vobis ipsis audire voluē, in Urbe mediâ, mihi assignâstis, cui non ita pridem insederat Robertus Rollocus, Academæ itidem hujus Primarius, & post eum Adamsonus; insedisset etiam indubie D. Colvillus, nisi aeo defectus, priusquam huc appulit. Si quidem res in integro fuissent, aut citra alterius incommodum, Conciones sacra mihi permisæ, ubi Studiosorum Corona, diebus Dominicis, equidem magis volenti venisset, etiam & veniet, Quod & publicè testatus sum. Sed parentum Magistratui legitima præcipienti, præsertim ubi tralatione eâ, benevolentiam suam aperire voluit ulterius. Certè tot & tantis amicitia pignoribus, quin me obstrictum & devinatum teneatis; non abnuo. Sed dum conscientiam excutio me-

am, justo pudore suffundor, quod ne cogitandâ quidem gratiâ. vestris erga meritis respondere possim, nisi abundè relatam interpretemini, si memori mente ea conservavero. Generosa vestra indoles àrti pueri, aut redhostimentum non requirit, néque illud nunc agitis, aut sors mea patitur. Sed bona nomina quo minus appellantur, eò impensis sua fidei student, & es alienum profitentur. Semel animus fuerat compilasse scrinia, & quæ in aliquibus Theologiae apicibus abstrusioribus, aliquando meditatus sum, sub sua signa redigiſſe, & illustri vestro sacrâſe honori, ut quam effusus sim in gratias, orbi inotesceret. Sed subductis rationibus, ut longiori circuitu sic processuram rem arbitrabar, ita nec facile privilegium mihi concessum iri videbam, proferendi quicquam, disputatorii commatis in publicum; cum paucis retro annis in petitione simili, repulsam tulerim, quod parum aquis conditionibus pacisci noluerim, purgandum sciz. opus, castrandum verius, aut invidis aut ignaris, uti conjiciebam, sistere & exhibere; Qzi licentiū in aliena grassantes, mutassent quadrata rotundis, forte etiam totos articulos sustulissent, sequiora omnia, ut limis sunt oculis, sufficantes, ne in exiguis viderentur perdisse operam, & ruinâ minori spectatæ fidei, mercedem meruisse. Sed ut raram & reconditam Superiorum prudentiam, dubitare non debeo, quâ sufflaminandum me censuere, ita consolatione eâ oblector, quod in re Theologicâ, non pruriat aut prægnet mihi animus peregrinis Ideis, & novorum technasmatum cupidine. Singularem quod scio Sententiam, à traditivâ quam à Majoribus bausi, discordem, in sinu non foveo nec fovi unquam; licet subinde aliâ methodo & arte, in eandem metam anhelem. Neque omnium dierum Soles occubuere, etiam ætas mihi sufficit vires & ingenium. Si bono Deo videbitur, ut Patriæ aliquando prosim, ne stagnent in eâ aut regurgitent errores proscripti, quibus infensissimum memet profiteor, aut quod periculo proprius, cursum continuent, Viam aliquando aperiet mihi per eas angusti-

angustias, ut liberè ferar in immenso hoc laudis & literarum
Oceano. Sin minus, fiat voluntas Domini; spero etenim,
nec spes mea decollabit unquam, non defore alios veritatis Di-
vine Vindices, qui imperterrita animo & oculis irretortis,
Adversarios ad unum omnes, sistere & intimidare valeant. In-
terea quod primùm sese obtulit, Oratiunculam hanc, quæ per-
missu Superiorum in lucem prodit, vobis sacram facio, Domi-
ni mei Clementissimi. Munusculum levidense fateor, & vo-
torum meorum altitudini minimè respondens; sed ut peccâsem
inexpiabiliter, crimine quidem februalibus nullis, lustrando
aut eluendo, si vos præteriissem, ita a quo animo interpretari
velitis, & mentem donantis expendere potius, quam doni pre-
tium & indicaturam, enixè rogo: humilioribus námque ad
sublimia, via sternitur & paratur, etiam ipsi Superi mortali-
um opis & munerum nihil indigi, caducis ipsorum donaris
mulcentur sepe, & tenuioris manūs, despicabiles alioqui lem-
niscos, neutquam aversantur. Argumentum selegi quod mi-
hi maximè idoneum videbatur, & instituto loci quem vestrâ
benignitate teneo, percommode. Ecquod thema convenien-
tius, primario Theologie Professori, qualem me dixistis? quam
in istorum hominum discordias, & odia plusquam Vatiniana,
stylo oratorio paucis perrexisse, quod iis ferueat orbis hoc evo-
que seu furiis suis exagitetur caca vi & palam misceatur.
Etiam amnes eruditionis sacra & fluenta, jam olim, purpureis
rubuere vadis. Concordiam porro seu cælo delapsam, cernuum
venerari decebat Theologum, qui Spiritui Pacis & Charita-
tis, sese mancipavit & totum transdidit. Puritatem latine
linguae, & elegantiam non profiteor, licet in Aphthonii gy-
nasmatis non hospes omnino, cum ea cura nos tangeret. Etiam
lustro jam quarto labente, derelicti à me studii & studii Philo-
sophici, facilitatem istius sermonis, quæ tunc pollebam, & que
aliquibus visa profluentia propior, periisse mihi magnam par-
tem, et desuetudine abiisse, nemo mirabitur. Satis nunc mi-

hi, gnaro licet quid humanitatem et judicium interfit, si que
publicè recitata, plèisque placuit, oratio, suum florem retine-
at impressa, neque voce ulla aut verbulo variata. Non enim
Tullianis et Platonicis pigmentis, in retam seriâ, studere debui,
aut ad rhetoricum me exercere palum. Si remoto verborum
epithemate, lemas oculis abstergere, et animi morbos Germa-
nae Theologia, mortem minitantes, panchreste Scripturarum
pharmaco, et Argumentorum hamaxi, curare possem, illud
utique unicè mihi in votis; at inanis loquela fumos spargere,
et fascinum inducere, Agyrtarum et præstigiatorum. Neque
ementitis aut emortuis coloribus adumbranda mihi unquam fi-
des. Istud quidem prætereundum mihi non est, quod penè ra-
tiones meas omnes conturbavit, quod etiam causari possum et
jure prætexere, si quæ in hac scriptione, subacti judicii severi-
ori lime non sint sustinenda: Certè legi velim auspicalem eam
orationem cùm venia, nunquam enim minus composto animo
fui, quam dum exasciabam, & memori menti committebam.
Vix námque ad Primariatum suæ Academia, evocarat me
Urbs Edinburgena, quin præcipiti fato erepta mihi charissima
Conjunx. Fortè ne felicitate nimiâ (ita quis exponeret) lu-
xaretur aut lasciviret animus, Divinæ immemor originis, a-
marulentum adeo calicem, temperare mihi, voluit Omnipo-
tens. Nolo ego mortalia canere hic, aut immodico luctui
laxare habenas, aut, quod tamen Marito & Amanti largien-
dum, Excellentissime Mulierum parentare publicè. Non
mea hac unius clades, urbem attinet & orbem, cuius utique vi-
cem, flexis assiduè genibus, Deo Patri commendabat; Ar-
dentissimis insuper votis, præ corruptela morum, in hac face
Romuli quâ vivimus, & voluptatum veterno, stupendâ cer-
tè seculi perversitate, manantibus largo lachrymarum imbre
luminibus, deslebat indies; ut nullus dubitem, sustinuisse eam
inter alios, etiam tardâsse, numinis irati vindictam. Si
plura queras, ut de stemmatis claritate nihil dicam, licet pau-

()

eis totā Scotiā, concedente, Viva fuit Virtutis imago, seu
Virgo seu Nuptia. Ingenii acumine & solertiā, plures viros
prætergressa; Scripturarum intelligentiā, & ad prodigium,
tenaci memoriā; Retruforum Theologiae dogmatum, notitiā
penè incredibili, quā errores subinde, & doctrinam male sa-
nam, summā dexteritate detegebat; Charitate conjugali &
Maternā, Prudentiā demum Oeconomicā, inter rariſimas
ſui ſexus, & Seculi, haud dubiè numeranda. Nihil ego fi-
gura aut ambitioni do, Deus novit, nēque hæc silentii Suppa-
ro, ſen caphareum Saxum, induxit debui. Et niſi ipſi hu-
militatis & modiſtiae velo, tegere placuifſet, qua cælitius con-
ceſſe, ingentes Ingentis Animi dotes, atque ut syderi retro-
grado, ſpectantium oculis ſeſe subducere, Admiratores plures
reperiſſet. Illud certum, omnes quidem bonos eā mente eſſe
oportere, ut quām diutifſimè intereſſe cætibus miferorum Mor-
talium, ipſam praoptaſſent, & ſeriuſ ad eam felicitatem per-
venire, quam ſpe & augurio toties, jampridem praeceperat.
Multūm denique ad Amorem facit, eodem fulmine afflatos,
ſua miſcuifſe ſolatia, ſimulque dejectos à fortunā, communi-
bus votis, in eandem ſpem incubuifſe. Quoties bone Deus!
languentem, & tantūm non titubantem animum, præ radio
continuati carceris, et Sabbatorum elinguium, ſapientiſſimiſ
ſuis monitiſ, mirè levavit; ut ſi quæ constantiæ, et forte non
temnenda Indolis indicia, tunc temporis exhibuit, exhibuifſe
ſaltem judicarit mundus, illi uni ſecundūm Deum, in ſoli-
dum debuerim. Sed mihi tempero. Submittenda colla viſtri-
ci Seculorum Providentia, et ſternendus animus ad vocem Al-
titonantis Dei, qui caduca dixit omnia, quaſi flores in diem
viſturos. Abſicienda vana rerum, nihil calide nimis appe-
tendum, quia omnia in tempore vebet, hic aut aliud vefper.
Si bonitati numinis & arbitrio, noſtra omnia permittamus, qua-
videntur aspera, mitescunt & laevigantur. Ne dicam de
magnis utilitatibus, in quas pietatis auſpieio, deſinunt huma-

na detrimenta. Verum ut à diverticulō, quò adegit justissimus dolor, viam remetiar, Hac eò dici à me videatis, Clarissimi Domini, ne quid amplius, Scriptioni isti tribuendum arbitremini, quām mereatur, aut per istiusmodi angustias, à me præstari potuit. Fortè multum erat, inter luctum & lacrymas, Orationem bene longam, pangere & condidisse, & virilis animi indicium non ignobile, vicesimo die à tumulata conjuge, cum quā plures annos conjunctissimè vixeram, recitâsse publicè, cùm crudo dolori, mora brevior, medicinam facere non posset; & ut nihil dicam de concionibus, quæ mihi ex officio veniebant, & alis munericibus populum prope attinentibus, indicet à præsertim per eos dies, sacrâ synaxi; corporis vires, ingruente Morbo, tum temporis, epidemico, & periculosa aliorum symptomatum syndromè, non parùm attritæ, licet caspitârim subinde, & ad Oratorias leges plura non exegerim. Affectatam Sciolorum Hypercriticen contemno, & id genus hominum, quod calumniis perimit absentes, maleficarum sævitiam imitatum, quæ excitatis cereis imaginibus eorum quos odit, lento igni liquandas apponit, ut exemplaria pereant, lateat tamen manus quæ intulit injuriam. Certè ut nullus hacènus innocens, ut par esse possit sedulitati fingentium, ita vespis istis & vomicis, apud fortes nulli adytus, uti in templo Romano, Herculi sacro, musæ nullæ. Hiantes quidem corvos eludere non difficile, si coram crocitarent; Sed mihi contrà accidit, modò parva liceat componere magnis, quām Doctori Gentium Paulo, qui absens utique in veneratione habitus, at minuebat præsentia famam, si petulanti Corinthio fides. Sunt qui semotis arbitris, seu sorices, innoxios rodere, eorumque integritatem libare non verentur, quos tamen ferrire in facie fortè non adeo facile foret. Dicaculis istis bonam mentem, linguam catam si non castam, vitam sobriam, adpre- cari porro pergam, ut distichi illius Augustiniani memores; Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, &c. Tandem aliquando,

aliquando, veterno excusso, desipere & delirare desinant. Quod me attinet, intra breve tempus, uti spero, supra meridianum invidiae, vel eorum ingratitiae, consistam sublimis. Splendida interim vestra nomina, lucifugis istis seu parvam ob-
jicio; Censores priscos emulatus qui in lustro condendo, & vectigalibus locandis, fausti ominis gratia, à bono nomine solebant ausplicari, & futuræ famæ vadum veluti, pertentare & ingredi. Propositâ námque mihi vestri gratia, præ uno hoc
Fove, minu!os reliquos Deos, súisque déque habeo. Sed epi-
stolii limites jamdiu transiliisse me arbitror. Quod superest
valde vellem, in virtutum vestrarum viridario, Illustrissimi
Domini, pedem proferre átque in eas laudes, quas consenti-
ens seculum, vobis condixit, libenter ire, nisi quòd hæ histori-
cos potius postulent, quām Oratores. Neque sanè in angu-
stias hujus pagina concuserim, materiam perennis gloriae vo-
bis debitæ. Quòd vicaria face dirigitis Urbem Regni Metro-
polin, à summo Sydere destitutam, si non benefico influxu,
saltem præsentia. Quòd jas avitum, & Antiquissime hujus
Civitatis Privilegia, à Potentissimis Principibus longâ serie,
certatim indulta, pulsis Invasoribus & Aristarchis, Nepo-
tibus seris illibata transmittere studetis. Quòd varios & dis-
sidentes animorum impetus, iisdem mænibus clausos, croceis
Concordia pennis, colligitis & cohabetis, ut nulli motus anomali,
nemo alteri seu dicto, seu facto, injurius sit. Quòd
quicquid sive ornamento sive usui esse videritis, Ea ne desint
singula civibus, summâ vi contenditis. Speciatim ut cætera
sileam, cùm nec omnia possim, fontes illos memorabiles, qui-
bus in altitudinem originis ascendentis aquæ limpidae, ludi-
bundo lapsu, penè in prætereuntium ora, certè in incolarum
ades, affatim advehebantur non ita pridem, quos nescio quo
fato an sydere maligno, sitenti latice ac penè nullo nunc fluere,
deflet vicinitas, conquistâ hinc inde scaturigine novâ, in
Urbem denuo plenô alveô compellitis. Quòd licet mul-
titudinis

titudinis judicium, fortè etiam quorundam qui in edito locantur, ad quos imprimis spectabat ea cura, plurima subterfugiant, quæ notitiam illustrem, & exemplum rectissimum, continere videntur; fortunâ fateor non paucorum nec ignobilium, qui in vita inauditi prorsus, post funera claruere demum: Inlyti tamen vestri Senatus prudentia, nemo est incognitus. Cuncta quippe penetrat lux illa curiae, nec latere sinit in obscuro, quod splendere natum est in aperto, singulos sui Administratos et Dispensatores, iis orbibus deputans, quibus movendis pares et aptè nati comperiuntur. Quod astante igne per hos dies, et voracibus flammis corriente quicquid obnoxium, vestra enituit imprimis vigilantia. Noctu invasit incendium maiorum additamento. Quippe exitialis adificiorum crepitantium fulgor, tectorum decidentium fragor, et ante omnia, Miserorum aspectus, veluti feralium umbrarum totâ urbe volitantium, terrorem incutere, vel cordatis et præsentissimi animi posset: Vos interim astitistis pernicissima flammæ volatilem altitudinem, et rapiditatem minime reveriti, operarum ardua, ubi præsertim contumaci adversus aquam incendio, difficile resistebatur, lustrantes oculis & dirigentes. Etiam domito jam Dei gratia, & sopito igne, quibus machinis et mediis, tam pervicaci malo obviam iri possit in posterum, anxiè cogitatis, marmoream porrò eam urbis partem relinquere, quam lateritiam ut ita loquar, ac penè solo aquatam, præ recenti conflagratione, accepistis. Quod in eâ altitudine nihil vobis superbi fastus adhæret, de animi Moderatione detraetum nihil, rara sanè virtus. Arduum námque & immensum opus, omnibus merito semper visum est, magnitudinis Meridianum Ecliptico clivo decurrere, & eluctari ad verum dum in edito locantur. Felicitas enim & obsequia faventis fortunæ, totum hominem acrius excutiunt, quam adversa casuum; quippe dum præse ferunt amabilem vultum, & speciem juvandi, per cuniculos oppugnant & è præsidio dejiciunt, Augstam

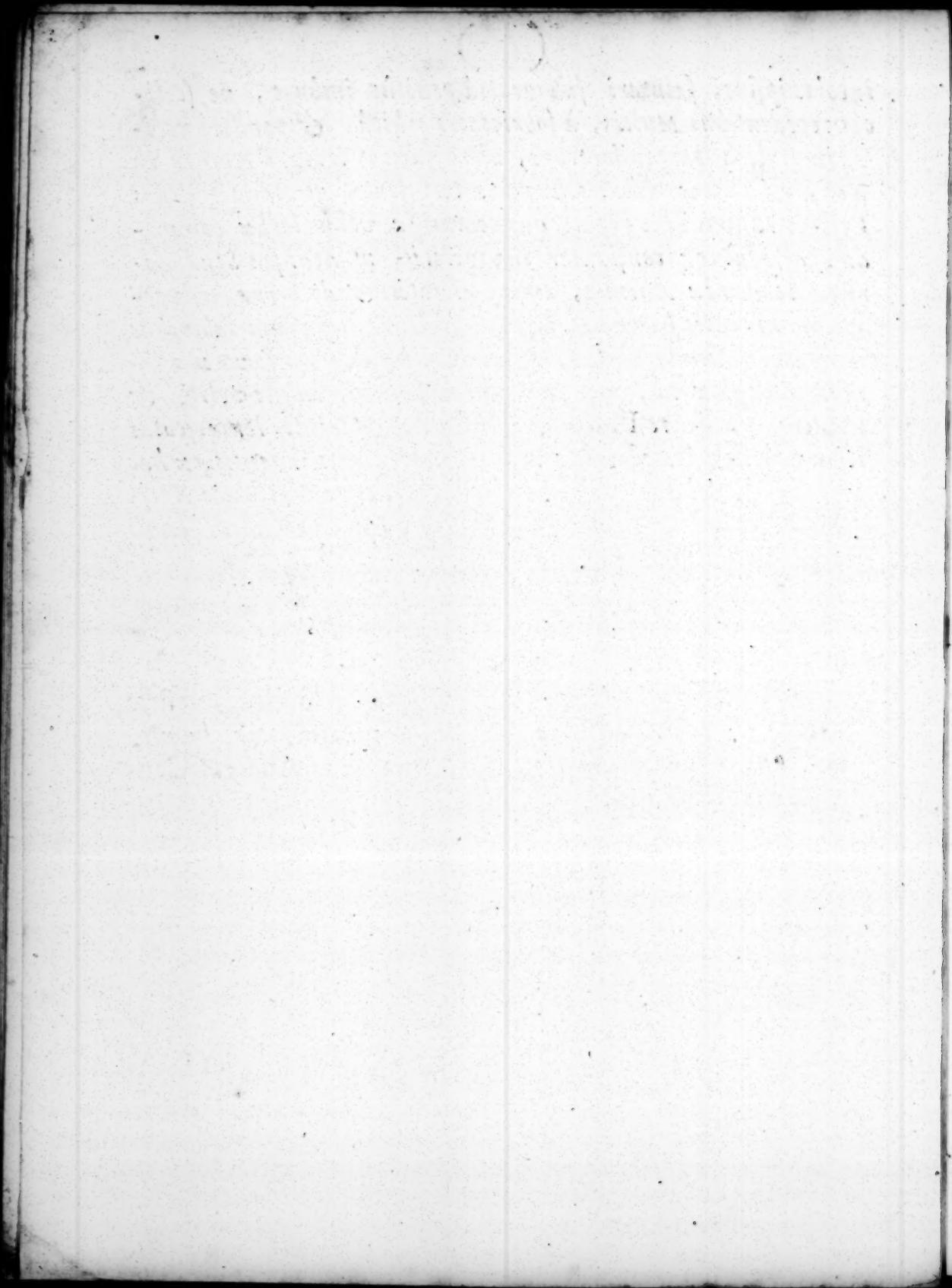
gustam illam Rationem, quæ dux atque Imperatrix, vita
 hominum esse gloriatur. Etiam plures nocti sensu anam &
 occasionem temporaria potestatis, immodicè illam atque impo-
 tenter exercent. At imprudentis vos & sorte sua inferioris
 esse animi, superbè tumescere felicitatis externæ accessione, nec
 meminisse ceratas Majestatis alas, probè consici, vestram
 fertis fortunam, ea vos non effert, supraquam par est. Sed
 non provehar longius in immenso hoc laudis Oceano. Dum
 enim ultra ire cogito in vestros honores, tot species novæ Ani-
 mo obversantur, ut quid primum expediam, quid posterius,
 quid denique, vix satis constituere possim. Etiam stylo ma-
 num ingerit Moderatio vestra, cui potius morem geram, quam
 impari meæ cupiditati. Illud quidem resignare debeo (quod
 etiam me proprioribus lineis contingit) & aræ aeternitatis appen-
 dere, Universas Musas jam pridem vobis obnoxias, quod do-
 micilium tam amplum iis dederitis, in Urbe cuius clavum te-
 netis: Evidem florentissima hac Academia, à felicis memo-
 riæ Majoribus vestris, fundata primum, mediis in angustiis,
 renitentibus porrò quos minimè decebat, & hactenus ornamen-
 torum omnium accessione propagata, quam utique Amoris Er-
 go, de suo nomine, Serenissimus JACOBUS Sextus, Britan-
 niatum Monarcha & Princeps Primus, appellari voluit, ve-
 strâ ope enititur & emergit indies. Certè quod literarum lan-
 guorem pellere, & nutantia Musarum pondera sustinere, in
 honoribus habuerit inclita hæc Civitas, ejusmodi sunt, quæ
 perenni famâ, perpetuis tubarum clangoribus, quasi de Palla-
 dis arce, Edinburgi Nomen, in omnem posteritatem reso-
 nant. Quod porrò Cives vestri, rem suam agi reputantes,
 certatim accurrerint, Professorum preventibus augendis,
 ædificio, quod arctum nimis & angustum, protantâ multitu-
 dine, ampliando; Bibliothecæ demum, quæ jam diu, instructissima
 totius regni, novâ librorum copiâ, ære non exiguo, indies
 locupletanda, effusa in omnes famâ, aeternitati, sese consecrârunt,

vel mutos muros in suas laudes (ut nihil nunc dicam de p̄-
 ceptoribus & discipulis, eā liberalitate, impendio de-
 vinētis) solicitārunt, Studiosi porr̄ò quorum pars non postre-
 ma, Municipum filii, vestrā curā et constantiā incitati, lite-
 ras laureatas sectentur oportet, vigore animi planè virili.
 Non, seu librata fundis saxa, primo appulsi, miro impetu,
 immodice ferveant, mox cessante machina mirentur se langue-
 re. Certè scintillula ista quibus multorum Ingenia micant,
 uti observo, futurae claritatis, nisi quid ex transverso incurrat,
 obſides indubie & pr̄asagia ſunt, ſive orbi Reipublicæ ſive Ec-
 clesiae, illuminando inſerantur. Si nāmque prime lucis,
 ita rideant crepūcula, Quantus quæſo erit fervor Meridia-
 nus ? Ita auguror ita vovo. Quod me attinet, id operam
 dabo, ut aspirante Numine, Spei quam de meis laboribus con-
 ceperitis Vos nunquam p̄eniteat, aut eam ullūs deſtitutam que-
 rāminis. Vester enim ſum pluribus titulis, ſi quid in aliquā
 arte valeam. Id uti verbis nuncupavi, ita rebus & factis ra-
 tum erit; Cujus voti veluti syngrapham pr̄æſentia ſigna, ut ſu-
 bleſta fidei convincar, ſi à promiſi Religione ſciens dolo malo
 deſciscam. Fortè minus operæ mibi erit, dum fideles adeo &
 vigiles Collegas habeo, qui quæſitā induſtria reſarciant, ſi quid
 peccetur, ab incautiorum Adolescentum & exerrare conantium
 libidine. Verūm humeros meos nulli oneri, cui ferendo pares,
 subduco. Ita enim negotiōſā vita ratione, veluti induciis da-
 ris, ſopire ſoleo ſubinde & fraudare duplicatos dolores, qui cæ-
 teroquin (de ſuccollante Deo & opem ferente nunc ſileo) in ex-
 tremā lineā, omni dubio procul, me conſtituiffent. Etiam
 conſcientia ſervio, in conſpectu Domini, Uri bi denique huic
 ancillor, que non aliā lege, me Quantus, aut Quantillus ſim,
 Academiac ſuare regimini admovit. Quod reliquum eſt, Deum
 ter optimum, maximum, flexis genibus ſupplex & venerabun-
 dus amplector, ut celeberrimam, & antiquissimam hanc ci-
 vitatem, ſoſpitem ſervet & incolumem; ut omnes omne genus,
 incolas

incolas ipsius, salutari suâ gratiâ penitus imbuat, ne scili-
cet recendentibus Multis, à sobrietatis orbitâ, & pondere nati-
vo in scelera propendentibus, ultra sœviat iratum Numen in
Nos, & pœnas debitas flagellis exposcat; ut Amplitudines
Vestrarum Spiritu suo regat, quo commissæ vobis Urbis commo-
dis, assidue & constanter in vigiletis; ut denique Studioso-
rum Academia Animos, amore pietatis & doctrinae, adver-
sus imminentis barbarie minas expleat, successum laboribus
& maturitatem largiatur; ut nostras mentes sui favoris offi-
cinas, linguas nostras, sue instrumenta gloria esse velit, &
manere. Salvete Illustris. Domini, & si inter lemniscatas
illas vobis & Decessoribus vestris, à tot claris ingeniis, ex hac
Academiâ, delatas & deferendas lauros, et nostras hæc Heli-
cone procul hederas, non dediantes, serpere patiamini, omne
tulisse punctum videbor.

Datum è Collegio Edinbur-
geno Feb. II. Anni supra
millefum sexcentesimum
Quinquagesimi sexti.

Illustr. Amplitud. vestræ
devinctiss. & humil.
Servus Andreas Can-
tæus.

DE CONCORDIA Theologorum & Discordia ORATIO,

Habita ab *Andrea Cantao* in Acroateriopu-
blico Academiæ *Edinburgenæ* ad Diem

15 Novemb: Anni 1675. dum Pri-
mariatum, eique annexam S. S.

Theologiae professionem
auspicaretur.

Dicere aggredienti mihi de Concordia Theologorum & Discordia, Auditores, &c. dicere inquam aggredi-
enti mihi, &c. subiit animum incitatam forte, cala-
mistis suis & coloribus sublimem, ac luminibus conspicuam,
in pulcherrimo & vernante hoc Viridario Orationem, expe-
ctaturos fortassis aliquos, desideraturos omnes; quasi hic in-
dulgere imprimis stylo, & Rheticis pigmentis, tropis et
numeris velificari, cæterosque eloquentiae fontes recludere
debeamus. Verum qui sic sentiunt viderint quam toto errent
Cœlo, & falsi deprehendantur opinione sua; cum aurea illa
& divina planè dicendi facultas, nostræ non sit inopiæ & te-
nuitatis, nec ingenium adeo, ad sublimia erectum: Orato-

ris porro laudem, popularis ista facundia, quam haec tenus unicè colui, ne partem minimam explere aut assequi posse videatur. Etiam justi metus modestia ultrò ingerebat, dimittendum potius anceps inceptum, cuius ut conatus aliquā in commendatione fuerit, ita effectus omnis in casu positus, incertam ac penè nullam mihi fiduciam relinququeret. Ast unum erat, **Auditores!** quod nutantem firmabat animum, solutoque metu spe blandiori erigebat, **Divinis** siꝫ imperiis geri quicquid orbe hoc agitur, eandemque esse numinis oculati pervaigilem providentiam, quæ ut mihi præsentissima vitâ passim, ita nunc inopinantem Patriæ prius & celeberrimæ hujus Academiæ Curatoribus admotum, seu manu arreptum, ad destinati a se munericathedram, sine ambitu & pompa deduceret. Cunctanti etiam calcar adhibuit, quod pronos adeo mihi contigerit habere auditores, & benevolos; modò rem hanc sine pallio lectemur, limata ad lychnum Oratione non egebimus, nuda naratio plausum ciet; neque causæ inopiam marcere quisquam hic poterit, quâcunq; enim animo & cogitatione convertor, tanta dicendi seges et materia subnascit, ut explicare æstum vix queam, aut jugi meditatione ad liquidum evolvere, quid primùm, quid posterius quid denique proferendum esse videatur; in media itaq; copia destinuor inops, adserque nobis argumenti opulentia dubiam & aacipitem curam diligendi: verum facit disertum cupido ut & militem necessitas, atque hujus materiæ dignitas vel ipsos infantes & mutos redderet Oratores; Etiam quæ in aliis mediocria, si mihi in summo adessent, si Hortensios gereremus & Tullios, si Demosthenica fulmina, forte tacere hic præstaret quām dicere, silentiò quām verbis agere, adorare & simplici vice exponere quām perorare velle, &c. B. Paulus afferens pleniora esse Cœlitum gaudia quām quæ ipse eloqui, aut mortaliū ulla capere vel concoquere posset, in amplissimæ conjecturæ alcum animos deducit, peritissimus cœlestium

orator

orator, ut augustiori felicitatis imagine spem nostram foverit, quam si definitum aliquid & sensibus obvium explicuisset. Quicquid ita filuit ut nonnemini visum, non prodendo prodidit, & saepe efficacior pars Orationis est reticentia, ingensque rerum pondus profiteri, quod aut nolis praeverecundia aut praे� imbecillitate non possis, eloquentiā tuā attingere. Etiam discordiarum faces, aspersā leviter aquā sospire satius est et restinguere, & volitantia belli socialis signa exauthorare, si potis essem, quam Philippicis et aculeata Oratione stimulare & effodere. Dolorem denique justum in dementia ea mortalium, ad exemplum sagacis istius Pictoris, qui cùm vultus Agamemnonis in Iphigeniā immolatā penicillo exæquare desperabat, mantelo obvolvit, induci posse fateor & condi, effungi ad vivum, aut exprimi, cælatura plena non posse.

Verūm utcunque novus ipse ad hanc palæstram accedo, & destitutus iis omnibus quæ artificem in hoc genere exhibent: non alio tamen in Argumento, meam commodius Orationem versari posse arbitror, nec quicquam confidentius mihi visum, sive vestram occupare velim gratiam, sive Spartam quam natus sum, pro virili exornare, quām si concordiæ bona & quæ illi contrastat, mala discordiæ ingentia graphicè depingerem. Sed ne fluentes præter modum Argumenti lacinias colligere moneatis, cancellis quibusdam sepienda mihi videtur Oratio, ne vel sicuti latice decurrat, vel ruptis aggeribus & disjectis, tota turbida displiceat. Atq; Theologorum mores et habitus dum proprius intueor, non alibi schema illustrius quærere debui, quo videatis quantis subinde inimiciis, in clarescere gestiat gens ea, alias licet sat amica, si recessus sit aliquis aut sententiarum divorzium; imo quos junctis umberibus seu testudine facta, in hostem irruentes mirabar in non ita pridem, & bella Dei pugnantes, quasi mutata velificatione, præ recenti dissidio, distractis nunc viribus languentes eisdem aspicias.

Habet quidem Respublica suas pacis & belli vices, quibus stat aut cadit, habent & artes omnes suas *in artiōes*. at raro extra hanc scēnam, in sēva adeo prælia trudit, Dei hominumque hostis miseros mortales. Illum videoas atrabiliarium funereas telas texentem et marcore ipso solitudinis, adductum an pro- ritatum, ut lemmata non modo carpat & *invaseris*, sed fontes ipsos damnans, principia non probet, etiam ni manum fistas, diris imaginibus, chartas inficiat & infusceret. Est quem flavus humor seu cholera morbus, indesinenter exagitat, ut suo impar incendio, ignem indomitum ferre nequiens, cinc- res & favillas, flameo & bullienti ore, seu alter Vesuvius evo- mat. Sunt tamen quibus placida temperies, totusque naturæ habitus ad harmoniam accedens, immanes motus prohibet, ea- que omnia temnit, quibus delibatur grata quies, aut consue- tudinis amœnitatis; Qui nisi numero inferiores & pauci, Pha- etontes illos per quos Orbis flagrat, innata sibi suavitate de- linirent & in suum quemque ordinem submitterent. Sed ut nullam frontis esse fidem temere pronunciavit aliquis, ita ne- que nimium iis notis tribui debere existimarem. Certe dis- cordia non editur nisi parturientibus Inferis, exhalante retram fuliginem & mephitim Abyssō, atque Dæmonibus lymphat- as mentes in diversa rapientibus. Referendam ego rem ar- bitror in malignum ejusmodi sydus, quo regnante ruunt o- mnia ac tanquam immane peccasset pax ipsa proscribitur. Ete- nī post ethnicum sublatum non egit inducias, inquies ille Spiritus; sed suæ impietatis Ministros suffecit alios, qui Religionem defæcatam & unionis orthodoxæ vinculum, im- puro suo rostro fœdare & incestare non vererentur; Et cùm iis artibus veteratoriis planè & impiis, falsarius ille ne hilum proficeret, aliâ demum institit viâ, quâ intestinis hiatibus distraxit, ac pene hostiliter inter se commisit, illos ipsos quos præ cæteris meditari vidit, Ecclesiæ commoda & concordiam. Quâ etiam finem suum haud dubiè attigisset nisi generis hu- mani

mani Redemptor, propiori cura, partes suas prehendens, pacem nobis legâasset. Ingressus Mundum eam intulit, egreditus cruore suo sancivit. Pacem inquit meam largior, pacem vobis relinquo, inde cognoscent omnes quod discipuli mei sitis, si charitatem foveatis inter vos mutuam. Hoc uno justi laetantur, hoc implorant lapsi, hoc triumphant Angeli, salutare scilicet laborantis Mundi sydus circumspicientes omnes; neq; fine alio effunditur Spiritus ille pacis, nisi, quod finxit Antiquitas de amantibus, à Vulcano eos refundi, & è duobus conflari unum, ut vinculo amicitiae & charitatis sibi mutuo illigentur. Mihi dicendum video imprimis de Concordiae bono multiplici, quam suave & jucundum est fratres habitare unâ; deinde in causas eas anquirendum quibus istae συρράξεις & Tholorum odia plusquam Vatiniana, suam debeat originem, atq; illis seu gemino cardine volui videatis quæcunque in hanc rem adduxero. Prudentes quidem Medici longè tutissimum arbitrantur, & Machaoni suo congruentius, insanabili Morbo abstinere manum et medicinam: Sed istud eorum consilium, mirari potius subit, quam factis exprimere, omnis quippe huic malo iniqua est humanitas, si non officiosa. Etiam qui siccis oculis & sine cordolio intuebitur, partium studia quibus servet Ecclesia, ut filii ipsius, veritatis proh dolor & religionis prætextu, mutuae fraternitati renuntient, is Myrmidonum aliquis Dolopumve, aut duri miles Ulyssei posthac referendus. Hoc quidem articulo, ut nihil jam dicam de angustiis & amaritudine animi, quibus in præsenti distineor & tantum non stupefio, alienæ me curæ circumvallant prorsus & totum tenent, ut quo me vertam aut quid primùm expediām incertus sim; Sed quicquid ex negotiis undique assilientibus subsecivi temporis surripere aut suffurari valui, in hanc rem lubens impertire volui, ut exarmarem semel si qua possem & conficerem feram illam & diram discordiarum hydram, in pernici-

(6)
perniciem gentis humanæ malè natam & Ecclesiam Christi sanguine redemptam, pristinæ suæ & primævæ unitati reponerem, cui utique instituto, copiam Platonis, Hyperidis acumen, Hortensi suavitatem, memoriam Simonidis, actionem Roscii, singula si mihi adessent et omnia, libentianimo sacrarem.

Unitatem multiplicem esse in tanta rerum varietate, nemo est qui ambigat aut sub dubium vocet, nec mihi consilium tempus trahere, percensendis omnibus, quibus materiam hanc instruere utcunque & exornare possem. Concordiæ nomen & ἀμοιβας nobis proprius inservit, quæ voluntates hominum & affectus in unum & idem adducere reperitur, subsistente licet subinde sententiarum dissidio & judicii, qualis olim nascenti Ecclesiæ, prima jecit stamina & subtegmina, ipsiusque incunabula beavit, absque qua foret ne mundus consistere posset, nedum res Christiana emergere aut suo loco niti. Animam, dixit *Augustinus*, esse potius ubi amat quam ubi animat; Etiam alibi idem Author, amorem indigitat juncturam duo sociantem, *Nyssenus* habitudinem animi intimam; utique is solus concordiæ leges rite noverit, qui amicum voluit animæ dimidium suæ. Non tamen consensio omnis est unitas illa Spiritus in vinculo pacis, sed quæ vero bono ligatur & coalescit; neque enim promiscuè sœdera amplecti nos debere censet *Nazianzenus*, qui ut optimam quandam dissentionem arbitratur, etiam perniciosa pariter concordiam non renuerit; atque ut verbis *Hieronymi* utar, volumus & nos pacem, neque solum volumus, sed enixè rogamus: at pacem Christi & veram, quæ non aliud ore promptum, aliud corde clausum gerat, quæque non idcirco quæsita, ut *Adversarios* subjiciat, sed Amicos jungat æternum. Evidem ineffabilis illius ἐμπειριχώριος quæ in trinitate visitur, germen unicum est amor, ut spirare personæ non possint, non velint, nisi charitate mutua, neque sacrum Triada refer-

referre quèunt aptiùs mortales, quam eâdem prorsus insisteres lineâ. Quod si quis opinionum varietatem prætexat protollendis litibus, quasi hiante judicio & in diversum abeunte, firmitatem pacis cœnerari aut exsculpere neminem penes esset, hallucinari istum haud dubie comperietis. Auditores, ut enim nec ingratiis concesserim, ~~omodōξις~~ & similia sentientes, citiùs coalescere, ferruminatione fortasse faciliori; tantùm abest tamen ut inter ~~ασυνάτα~~, illud alterum reputem, ut potiùs omni ope enitendum arbitrer, idem omnino ut cogitemus omnes & loquamur, ad amissim verbi divini sensus nostros formantes & proferentes, etiam stante eo opinionum divortio inter doctos, Christianorum concordiam sartam tectam oportuit; Voluntas siquidem sui juris et libera, neque ab ullo intellectus judicio catenata præscriptionem patitur. Egregiè prisorum Patrum vertex, Quod scinditur, inquit, est ex parte divisum, non ex toto concussum. Si hominum litigent mentes, eadem tamen sacramenta, uno sigillo signati sumus, uno baptismo tingimur, quo utique resculpitur quicquid in anima humana ex imagine Creatoris retraxerat hostilis manus; Unum Deum rogamus, Christum unum colimus, Spiritu uno ducimur et dirigimur omnes Pii; ut totus admirationis implear, in tanta frequentia rerum, quæ vel maximè ivulso sociare possent, unde istæ dissidiorum, seu larvæ seu furiæ, certe Erebi monstra dicerem, quæ Theologorum vulgus exagitant. Verùm ne fine ratione concordiam efferre videar, commendatam eam dabo, ab innata pulchritudine, utilitate eximia, ab ea denique qua solvi nequeas, necessitate summa. Primum horum, si propriùs species, sibi vendicat consentiente seculo, ea Diva. Aspice cœlos Auditores, quâm iis non dico sanctius aut sublimius; sed nihil usquam visibili Mundo venustius aut pulchrius, ad stuporem tamen ibi omnia mirè conveniunt; Quæ quæso circulorum volumina videas, vel orbiculata

culata parallela, vel obliqua decussata, quas axium vertigines, quot excentricos & epicylos, ea tamen concinnitate, concentu diceret Pythagoras, atque alto silentio, suos motus, orbes absolvere, ut inferior (quasi quiescerent) supra se illos circuire vix sentiat. Etiam naturæ unius, ut ut disparis potentiae lumina, ignes varios pulcherrimè miscent, & ordine quodam justitiæ, directa sint, stationaria, vel retrograda, ne unum sydus cæteris depresso non emineat, alternis oriuntur et cadunt. Terram porro suis amoenitatibus ridentem videatis Aud: quæm in ea, calida frigidis, arida humidis, gravia levibus, firma mobilibus, singula singulis, tam concordi discordia, ac discordi concordia amicantur, ut nihil ibi dispar, inconditum nihil, sed paribus librata ponderibus omnia, quæm aptissimè secum mutuò sedeant & socientur, secundum illud Poetæ.

*Tu numeris elementa ligas, ut frigida flammis
Arida convenient liquidis ne purior ignis
Avulet, aut mersas deducant pondera terras*

Usque adeo ut Augustinus, Ingeniorum ille apex, qui nuntiantia Musarum pondera solus aliquando sustinuit, Mundum appellârit canticum, legibus quippe ligata suis, ab ipso ortu omnia & cunabulis, insculptam retinere diceret quis numerorum suavitatem. Quod si cuncta quæ cœlo passim aut terrâ, venustatem suam debeant concordiae, Quid quæso in Theologorum orbe, charitate mutua & dilectione pulchrius? Pace cernas beatam ruris copiam securos viarum adytus suggeri, ubique porro redeunte vere, & hyberna nube detersa, Paradisum quasi, certè loca plurima a quibus Sol seu reverentia tacitus, radios suos cohibet, ne tantus viror, & arbustorum maddida vivacitas, nimio calore læsa aresceret; humum porro stratum floribus, mollique gramine misto (instar stragulæ vestis) quod nullius adhuc pressum vestigiis, virginitatem ipso vultu loquitur: ast ubi pace sublata bællum intonuit retro

tro sublapsa ferri omnia , membrorum convulsio illico & dira
vastitas, solutâ legum vinculis audaciâ, per incendia & ignes
ad scelera grassante, Sacra profanis æquantur, nocentes juxta
ac innoxios promiscua vis fatorum involvit, per stagnantes
cruore campos, per collucentium urbium ruinas, ad busta itur,
non alio quam miseroium civium sanguine restinguenda.
Paria sentiant Theologi & loquantur, Pietas certè in
pretio & populus ad omne obsequium promptus &
paratus , ut non aliud valentius reperiire potuerint Principes,
sopiendæ si qua ingrueret & in scintilla suffocandæ sœ-
vienti seditioni, nec nisi unâ hominum insaniâ turbati eum
concentum: ast vitium faciat ~~μενον~~ horum, perit illico pul-
chritudo ea omnis & tabe consumitur, atque seu luxatis viri-
bus languet exercitus Ecclesiæ; neque ultra aut Principem aut
plebem Theologos venerari compieres, ne qui prima specie
fulgebant oculis, ignes fatui sint, in ruinas trahentes et præci-
pitia, aut quod juxta aut supra dominantibus infestum, dam-
nosa linguae dæmarchia, Populum in quas ipsi velint partes
pelliant.

Sed alterum hujus causæ caput ab utili petitum eminus a-
spicio ; concordiâ res parvæ crescent, dixit unus, discordiâ
cilibuntur. Si Philosopho fides, vis unita fortior. Scylu-
rus Scytha jaculorum singula arripiens, fregit solus & facile,
qui fasciculum totum ne flectere quidem posset. Micipsa
apud Salustium morti proximus, filios alloquens, Regnum
trado vobis, inquit, firmum si unanimes, si vero discordes
imbecillum. Fuit olim terrori hostibus Ecclesiæ unitas ibi
fulgens & edita; at versis nunc rerum vicibus flaccescunt om-
nia ; ipsaque nos stultæ nostræ monet Adversariorum ex-
ultans, & proh dolor prope minax Insolentia. Bone Deus !
Schola non ita pridem, accensa pugnax & incitata, nunc quid
in Adversarios unita posset, subtili argumentatione in seip-
sam experitur. Eaque in pessimos usus arma obtundit, quæ
maximè in infideles acuenda erant & consumptis inter mutua

vulnera viribus, exteris rīlii potius est quam formidiini. Periit proh pudor Theologorum concordia, & ex præliantium simulacris veras acies effeere illi ipsi, quorum subtilitate atque ingenio Christianus orbis laborat. Etiam suavissimi aliquando & uberrimi latices, seu felle admisto, haurientes multos eā amarulentiā perculere, ut plurimis utilior videatur affectata prorsus, rerum quantumvis excellentium aut supina ignoratio, Scientiā illā quæ animos reddit procellis ipsis impendiō immaniores. Verum ut cætera abessent singula, neque cumulatis adeo præconiis prosequenda foret concordia.

Ipsius summa necessitas rem hanc extra dubium ponit. Novum ego præceptum vobis trado, inquit Christus moriens, ut invicem diligatis; nec enim nobilio i alio charactere agnoscat Mundus vos esse meos discipulos. Nolim ego cum Papicolis funem contentiosum trahere, ferram reciprocare aut eō assurgere, ut charitatem velim fidei salvificæ formam; sed audacter pronuncio vix ullo in negotio, effusum et acrem adeo Spiritum Sanctum atque in ea celebranda; ut vel unus Doctor gentium Paulus, priori sua ad Corinthios epistola, legenti palam faciet. Si hominum, inquit, et Angelorum labiis meos sensus expromere possem, Si Prophetæ dono sublimi et mysterio:um omnium Scientia cluerem, Si denique vivicomburio meipsum pronus exponerem, desit interim charitas, rejiculis et rejectaneis istis nihil penitus proficerim. Ea est una quæ excipit omnia, credit omnia, sperat omnia, sustinet omnia. Etiam Divus Joannes postulare eos audet mendacii, qui diligere se Deum pleno ore profidentur, quem nulli viderint, cum tamen fratrem ferali odio insequantur, qui quotidie in oculis. Quotusquisque porro Prisco:um Patrum hanc unam virtutem non disertissime laudat: Ipse πολλῶν ἀντάξιος ἀλλων Augustinus, tam succinctè quam nervosè, quicquid teneas, inquit, charitatem tene, finis præcepti est charitas. Supremo denique fatalis judi-

judicij die, non aliud argumentum nisi amoris, tractari vi-
deas, immortalitatis utique purpura vestiendos ea vice,
quotquot vel simplici lana, rigentia Christi membra, dum
hic vivitur, contexerint & refocillarint. Ubi autem do-
minatur amor, rara, certè non diurna aut duratura inibi
discordia; fervorem enim quo se deperire solent homines,
seu frigore tactum, intepuisse prius advertas, quām hæc in
nervum erumpat. Hisce & similibus immorantem, dies me
potius deficeret quam materies, etiam Soli meridiano lucem,
addere velle videar, si in concordia necessitate probanda,
quam utique omnes agnoscunt, pedem ulterius proferam,
aut Theologis imprimis hæc omnia dici, laboriosius insinuem,
quibus scilicet animæ salus, non minus quam cæteris, cordi
& curæ esse debet. Atque ita à multiplici, honesti, utilis
& jucundi bono, commendatam vobis dedi concordiam,
Auditores, prout non ita pridem proposui: Restat pars altera
operosior, & quæ seu practicæ quæstiones omnes, suos ha-
bet recessus, ad quam mea nunc se convertat oratio, causas
nimis eas retegere, præcipuas saltem & quæ plus in sum-
mo patent, per quas hiscere contingit & concuti Theologo-
rum concordiam. Nec enim esse de nihilo, quod quibus
prolixè adeo fuggerit argumenta, non Scriptura modo, sed
& ratio sobria, ^{evotissimæ} pertinacius retinendæ, ii tamen illud
unum imbibisse videantur non veni pacem mittere in mundum
sed gladium, separatus veni patrem à filio, Nurum a So-
cerb, ut capitalior hostis hominis deprehendatur nemo, quām
ipsius domesticus.

Atque vix lubet in Scænam producere, Pseudotheolo-
gorum genus, qui gloriofis inimiciis clarescere gestientes,
obvios quosque optimos, et veri callentissimos in se accingier
amant, famæ scilicet vel publicæ pacis ja&turâ, plùs nimicupi-
di, tactis etiam & libatis amicorum intimis, ut secum certâsse
ferantur, doctrinâ quique exultissimi, & plurium palma-
rum

rumduces. Eminere enim cum non possint nisi turbidi, nocere potius eligunt & laceſſere, quām jacere ignobiles & gloriam in sereno ſequi. Verūm cogitate quæſo Aud. ſcævos talium conatus, ubi enim major cœleſtium claritudo? an cum tonitruorum fragoribus ſtrepente mundo, ignes undique jaciuntur & fulmina, an cum puro & defœcato die, redit amoena lux. Haud dubiè aliis artibus & obſequiis, certius eniti poſſe iſpos, quām templorum incendio, velut Heroſtratus ille, historiam dum ſollicitant. Ferunt quendam arte magiſcā quām virtute notiorem, Pileum habuiffe, quo variè moto optatus ventus ilicet aspirabat, utique dum lentus aer & remigiis ineptus. Etiam Galliarum quandam Reginam, quæ quocūnque pedem ferret, turbas cieret & incendia; Certè ut de eā nihil dicam, Pileos ventosos ubique videas, ſubroſtranos utique homines, qui cùm omnia ſe ſcire putent, nihil ſciunt, prout oportet; qui dum magiſteriali ſupercilio, & censoria quādam gravitate licentiūs invehuntur, contemptu potius exciendi, quām acri aliqua ſtrigili aut talione. Non enim quod cæteris vehementius loquuntur, cæteris etiam doctrinā & ingeniō antefare putes. Plenō vase nihil ſurdius, dum dolia inania grande ſonant, Indicium accipias teruiffimæ doctriæ, Psittaci in morem ubique tinnire. Tantūmque abeft ut ferream frontem existimet quis & tolutiloquentis linguæ volubilitatem, ut cura verborum ſorderet & debeat cordatis, præ ſtudio res Indagandi. Maneat iſtis honos ille quo Cardinalis Cusanus inſignire voluit librum ſuum, Doctæ Ignorantiæ, vel ſi mavis, garrula & loquacis inſectiæ. Aſt miſſis ejusmodi Tenebrionibus, qui eō ſolum Eccleſiam turbant, ut audiant ſcioli, altius ascendit hæc res. Aud. Suæ enim ſunt inter veri nominis Theologos, ſup̄p̄t̄eis, proh dolor, & diſfidia, quæ dum propius aſpicio, ſere labor ſub onere admirationis. Tantæne animis cœleſtibus iræ? Virum videas ſe Deo ſubinde ſociantem, in,

oratione & precibus assiduum, qui quidem plurimum abest, ut suis lutuletur aut indulget affectibus, ut sublimi volans cœlum ipsum jugi meditatione præcipiat, neque ultra caducis inhærens, totus patriam spiret & loquatur: si tamen vel latum unguem recesseris, ab eo quod illi sentire visum, æstuanti bili imparem, pungentem acrius & indignantem, quasi ipsius Orbita Ecliptica foret, quod non eadem decurreris. Remetire vultus quæso, alium arbitrere, subitum adeo & improvsum invasit Incendium; quasi solenne esset dum homines sunt in isthac fermento, tali luto ludere, & quemadmodum in morbis qui calore solvi consueverunt, ebulliente ira sibi mederi.

Ad Ingeniorum varietatem Aud: & Indolis, plerique in hoc puncto recurrent, cuius indicatur a multisaria corporis temperie, teneris etiam ab annis, accessere iis visum. Non negaverim ego quidem propensiones eas attendendas quas nobis ingenuit providus Naturæ Deus. Est qui celeriter arripit res specie dissitas, numero Infinitas, ut verosimilem efficiat quorundam Philosophorum amabilem Insaniam, qui nihil aliud esse discere volunt quam reminisci; qui raro etiam cœli favore per ludum & aliud agendo plus praestet, quam æquales quique improbo & pertinaci labore. Scilicet ut stelliarum orbes cursus suos conficiunt, sine sensu aut lassitudinis tædio, ita mentes quæ proprius cœlum contingunt, ipsa virium contentione refici ac reparari videntur. Alium cernas diversum longè & oppositum, mollem scilicet & lentam materiem, cui quidem serò tandem eruditionis solidæ quicquam, affricari possit. Etiam iis saepe tribui quod plagiō domestico sublegerint, potissimum partem polymathiæ istius, qua gloriantur & se attollunt. Est qui timidiusculus ab ortu, vel quæ probè didicit, examinari illubens patitur, aut disputacionum cœstro percelli, ut qui omnia tuta subveretur: est tamen qui à cunabulis etiam, bella spirans & minas, quotquot ex ad-

verso stant arietat, atque in literata ciet litigia; ac si fabula non foret pugnacem Minervam è parentis cerebro, cum armis natam, à partu hostes quæ sivisse quos conficeret. Certè Scientiam humanæ mentis fœtum, qui inflat ab ortu & in dissidia solicitat, inquietam plus solito, hoc seculo facit, hostilis quorundam animus & dominandi libido: difficilem rem dicebat Plato invenire Ingenium simul magnum & mansuetum. Modestiæ larvâ tegi aliquando potest dirus animus, non diu tamen aut constanter, personam quis ferre potest: Natura eam citò deponit, imprudens vel indignata, ut brevi-ori Impostura lactentur ii omnes, quos ars luserat præclaris initii. Etiam non desunt qui eam animi mansuetudinem vi- tium ducunt, & mollieris luti temperiem.

At quicquid de hoc sit, ne omnia Ingenio largiar, Aud: obstat imprimis, Satanica ambitio et cæca ea ~~piæ~~ ^{piæ}, quæ magnis sæpe & eximiè doctis, familiare malum & domesti- cum; fortè dicet aliquis etiam hoc à corporis temperie, mag- nam partem fluere: quod si verum, nemo tamen inficias i- verit, superbiam de qua nunc mihi sermo, ab ea crasi plurimum distare, atque inter mortalia peccata ut perhibentur, jure meri- to censeri primum. Nolo in suspicione hæreseos quem- quam esse patientem, inquit Hieronymus ad Pamphilium; nam Cæsar's uxor non crimine modò, sed & infamiâ, carere debet. Etiam extra causam hæreseos, quæstiones plures re- perias, in quibus eruditissimorum hominum triumphare solet industria. At quid hæc quæso ad Theologorum liticulas, qui in umbra scarabæi, Veneris cesto, Appollinis barba, aut titiviliis similibus, quæ nec coelum nec terram tangunt, totos dies insuunt. Etiam eò insolentiæ deveniunt, ut compedes & numellas injicere satagant aliis, ut commenta ip- forum, quibus vel corniculum oculos se confixisse putant, pro- no, saltrem non averso vultu recipiant; quæ tamen salva fi- de in utramlibet partem determines. Subinde etiam subti- litate

litate superant, Vulcani catenulas vel Myrmicidis quadrigam, cui & Essedario insidenti, musca alis conopæum præbuit. Audivisti subtilissimam quæstionem Rablisi, quæ debatuta fuit in concilio Constantiensi per 10 dies; Num Chymæra bombycinans in vacuo comedat secundas intentiones. Ut verò non negaverim in levioribus multis veritatem verti, & cum fructu aliquo quæri, ita disputaculos damno ex animo, qui cœlum terræ miscent, si ab iis in ullo apice dissentias, & Theologicum thuribulum arripientes, flammarum rivos exsuscitant, nil nisi lapides loquuntur & sesquipedalia verba, etiam pipulo te differunt, neque mitius quam si Deum ipsum ejurassem, aut hæreseos vel schismatis compertus, tecum agi oportere clamitant. Quis dæmon O cives! quæ malum dementia Aud. Quis furor hos agitat mentemque effascinat ipsam: ad quid non mortalia pectora cogit, immanis rabies, dissidentium?

Sed fontes ipsos quibus continuè alitur ea Theologorum ambitio, quæ jam penè in proverbium abiit, properè occulamus. Est cui ingenium sine exemplo maximum, fida & retinens memoria, etiam quæ felicissimè animi sensa renudet, lingua prompta & expedita, seu dicere seu scribere consilium sit; atque istis quæ sua putat & propria, provinciam sibi datam arbitratur, omnes omne genus homines, corripiendi, neque modus matulæ; fulmina non verba procaces, nisi ipsorum signa sequaris, non utique in iis quibus religio nostra innititur, quod fortasse ferendum, sed ubi res nullo, saltem non propinquo gradu salutem contingit, effundere viideas. Sed præstat motos componere fluctus Aud. ut enim admiserim, raras esse eas faces & saepe in orbe suis musis pauciores, unionibus similes quos in amplissimo mari insolenter creat Natura, ita nullus sacrilegio accesserim: Quid habes, inquit Apostolus *Paulus*, quod non receperis, inficitè ergo & ineptè gloriaris quasi de tuo esset quod Deo debes, qui uberiori

überiori forma impetrare tibi voluit ea bona, quæ aliis parcius & ad invidiam minus. Etiam ut maximarum opum *ἀκμὴν* & *παρακμὴν* minimo saepe intervallo, aliquando penè nullo distingui videoas, ita inter ingenium maximum & nullum unus saepe vix dies intercedit, retrahente Numine quicquid affatim & largâ manu dederat, submittendæ hominum superbiæ. Nequidquam porro insolescat aliquis, quasi ipsi uni indulserit omnia Deus; nam ubi gentium Pandoram eam reperiemus, quæ bonorum cumulo usque adeo dives, ut nullum desit. Sic sunt res humanæ ut non una tellus omnia proferat, sed vel infimus mortalium, stupendos cætera viros, debitores habeat & devinctos; Angeroni & volupia non ubique, sed boni malis interstincta. Cui demum fato vel ipsos Deos addixit Antiquitas; formosam Venerem, sed adulteram, robustum Martem, sed homicidam, Regnantem Jovem, sed Scortatorem, furem Mercurium, temulentum Bacchum, claudum Mulciberem, Saturnum exulem, &c. dixerunt veteres.

Sed jactat alius turgere se librorum lectione, etiam scribendi cacoethes & titillatio immodica multos mirè effert, quasi ii soli præsertim hoc lustro, legendi sint principes Eruditorum Senatus. Sed ut istiusmodi operosam sedulitatem fugillare nec velim nec æquum esse arbitror, ita sciant helluones isti librorum ingentem copiam non minus Eruditioni officere, quam flammæ redundantiam olei, corporique humano pleniores ingestos cibos, aut terræ Ægyptiacæ nimias Nili aquas. Etiam paucissimis opus ad bonam Mentem, & laborari subinde intemperantia rerum optimarum. Enitendum porro ut scripturiendi ea scabies sanetur, neque enim tam vani aucupatores gloriolæ debent esse homines, ut æquo animo pati nequeant perire suas vigilias; Et arbores sero crevisse videoas, quæ multa virum volvenda secula durant. Certè grassantem indies scribillantium gangrænam sincerè doleo:

Nam

Nam ut quisque vel sui fiducia subnixus , vel inconsulta famæ cupiditate assurgens , partum aliquem , abortivit, inanem licet doctrinæ & judicij omnis , in proscenio eum literarii theatri protrudit ilico. Nec tamen lamina illa lectissimorum hominum , qui ævum hoc ingenii sui monumentis vel cedro & marmore dignis illustrant , eò trahi postulem ; istos loquor qui nisi numerum nihil adferunt , domestico licet præconio , turmales statuas imperitiæ suæ testes colligant , qui miseras & insontes chartas sine more & modo , verborum inaniis referciunt , quæ forte intra Vestæ penetralia latuissent securiùs , aut ipsi Authores , tardipedi Deo commisissent.

Sed sublimi adeo gradu sunt alii in Ecclesia , Aud : ut typhum & tumorem , qui inde originem dicit , excusare debeas , licet aliquando ultra Modestiarum metas licentiūs exultet. Certè ut dignitatibus suum locum lubens asseruerim ; quoties enim pellitur sacra ea regiminis anchora , toties fluctuavit Reipublicæ navis , ita nunquam per placere potuit dominatio insolens ; Dum scilicet alicujus debile caput vehementius percutit sortis suæ novitas , ut nimio vento inflati rumpuntur utres ; etiam ingenium adsit & pectus tantum fastigii capax , quod levitas non inflet , Saginata tamen delitiis voluptas , & adulantium obsequiis tumens ambitio , facilè in feros mores degenerat. Lubrico lapsu quod lubet volunt , qui se omnia posse confidunt. Inaudita atque inausa facit impunitatis securitas ; ubi summa licentia , concludes ibi timorem esse nullum. Ast illud intolerandum nimis Aud : quod nemo elatior quam qui ex humili prodiit , novi scilicet splendoris appulso cæteris superbius insolefcens , ut præteritæ fortis maculam apud ignaros simplicesque tumor ille operiat. Non summas hic Tiaras tango quibus multa per dignitatem licent , quas etiam vel cogitando revereri par est. Modicos Ministellos al-

loquor, quod iis non nihil hic fastus tenacius adhæserit. Asperius nihil est humili dum surgit in altum, ait venustissimus Poeta. Neque auro tamen aut serico velatur natalium labes, potius ista se luce prodit, & inter tot præclaras, parvitatem suam turpissimam retegit stirps ignobilis, ut felis ille Ægyptiorum qui pro Deo stolidissime habitus, deformior in suo cultu videbatur, quam cum absque ornamenti, totum se selem ostenderet. Angusti hoc animi indicium tumere fragili sortis choragio. Fortuna fateor aliquorum nimis velox, & tota simul advenit, cæca spe & nulla mente: sed vilis apud sapientes festinata illa & fungosa prosperitas, cui utique æstuarie & stellione omni aut Erisichthonis metra mutabiliori, maledicere videoas multos, in florentis fortunæ tropicis, non ita pridem educatos. Sæpe sub sordidulo pallio latet ingens heros, dum interea nobiliori involucro conduntur sordes & dehonestamenta generis humani. Malè multis constaret, antepartæ famæ & laborum ratio, si degeneri ambitu & ignava prece paciscedum haberent, ut publicis profint utilitatibus & assequantur ea, quæ tragis, paponibus & fungis ultiro conferuntur. Atque ita Aud: importunum hunc Theologorum fastum, unde discordiarum faces & titiones omnes, pluribus dafnare conatus sum; neque enim eum vel indoles Erectior & animi dotes, vel diuturno opere & vigiliis parta Eruditio, vel denique loci quem teneas eminentia & authoritas, commendare queunt.

Supereat paucis inquirere, quibus indiciis præsertim & characteribus dignosci possit detestabilis ea ambitio: nihil enim vulgarius vultibus istis, qui aquæ in omnem scænam parati, quam simplicitatem simulare demissos. Etiam diros mores occulit subinde seu vitiorum cortex aliquis, prætensa plebi pietas & religionis larva, quibus splendide os sublimunt incautioribus isti, nullo candore fedempti. Binas

nas facies habent, ut ille in fabula Janus, una dejectis lumi-
nibus humiles, seu incantationibus, homines mirè pellici-
unt, alterà quam non intueris, sèpè truces, ut prorsus
nescias cum tibi vel maximè arriserint, plus ne ab amici-
tia sperare debeas, quam ab odio metuere. Capérones
sunt in publico & Frontones prorsus, qui tamen sibi priva-
tim omnia ignoscunt, & secreti licentiam nacti, pessima
quæque facinora, patrare non reverentur, ut pīcas dice-
res quibus planum vestigium natura interdixit; φανεροφάνες
certè & φανεροφάνες prætulerim ego: At simulatio proh do-
lor & Dissimulatio, inter primarias hujus seculi virtutes
à plærisque deputantur. Paucos arbitror ad genium pristi-
næ illius & germanæ simplicitatis effectos; fucus & trau-
des ubique regnant, quæ immanè quantum dedecoris spar-
gunt in immeritos: nam mox ut aliquo casu lapsus est,
qui fronti male hærebat ascitius vultus, apud plures pro-
pe creditur, quicquid verè & ad cæterorum exemplar in
optimis fulget, id omne tectorum duntaxat & inanem
virtutis Scænam. Scitè *Livius* olim, nihil in speciem
fallacius quam prava religio, ubi Deorum numen præten-
ditur sceleribus, & *Salvianus*, plus sub innocentiae titu-
lo Deum ludimus & atrocius sub sancti nominis professio-
ne peccamus. Sed mihi tempero. Si cui animus ita in-
stituitur, ut rem hanc complecti velit, ne ille lynceis o-
culis fuerit, nisi simulationis velo nihil prorsus eripiente,
ambitionis fumosas imagines ruspere & detegere possit.
Unde quæso curiositatis cœstrum, quo stimulati mortales
divina quæque & inaccessa rimari volunt: unde invido-
rum natio, quos sic aliena fama discruciat, ut nullam æ-
griùs calamitatem perferant, quam novo aliquo sydere obor-
to, quod insolentia fulgoris, orbis admirationem accen-
dit; latrant certe ad lumen nec placantur rabidi, nisi nube
condatur claritas illa, aut vertente Sole prorsus defici-
at?

at? unde porro calumniandi ista & maledicendi libido, quæ vel ipsos fratres diriſhit & ſcriptionem ſcriptione tegendo ne perpluat, prodigioſe ſpiffitudinis peperit volumina? Unde demum perpetua ea in disputando pertinacia & quam dum hic vivitur nunquam morituram existimes? Certè non ex alio fonte ſcaturire videas hæc omnia quām ex elato iſto Theologorum ſupercilio & ambitione Satanica, quibus ſcinditur continuè Christianus orbis, & aliqua ſui ſemper parte, rimas trahit & ruinas.

Verū paucis placet Aud: horum ſingula recenſere & evolvere. Nimia equidem in divinis curiositas, quo ſapit altius, hoc deſipit profundiūs, etiam foliis utcunq; dives, Damno tamen multorum infamis, fructibus orba; Et non raro fulmine ferit, in eam ſcandens regionem quæ ſuppliciorum officina eſt & cœleſtis iræ penus. Domos humiles probrum ſuum putabat progenies Noetica, tantæ altitudinis molem idcirco, ad famam ſui nominis evehere tentat. Etiam quæ in propinquo erat, ut ſupra nubes affurget; niſi ſacrilegos artifices turbato linguae commercio, ſpes ſuperbi laboris arſque ſua deſtituiffet. Arcanam certè iſtamflammam irreverentius nos circumvolitare non decet, ne papilionum ritu toti ambutāur, aut quod docet Apostolus ſcrutatores majestatis opprimamur à gloria. Nec tamen Aud: eum impetum proſuſ damnandum existimo, quo animus divinæ memor originis contentiſſimo volatu, ſe in altas induerit nubes, atque ſeu aquilæ matres ſolem iſum è vicino intueri auſæ, ut timidior pullus ad pulcherrimam lucem immōdicè pavens, pari fiducia exemplum ſequatur, Conditori ſuo mentis ſpecularibus ſe ſociare ſatagerit. Sed ſobriè ſapere hic expedit, ultimi namque ævi iſta eſt arrogancia, quæ invitis ſuperis ascendere nititur; Nec enim quæ maximus Magiſter nos ſcire noluit, probro verti cuiquam potest ſi ignoret. Aequum certè curi-
ofit-

ositati humanæ capistrum, frænos et fibulam injicere. Etiam legibus severis accidendas, istiusmodi Icarorum alas, qui nidum inter stellas collocare velle videntur, dum Iunone Scripturarum missâ, ut Ixion quondam, inanem conceptuum nubem imprudentes amplexu stringunt, ex qua non nisi opinionum monstra in Ecclesiam Christi proferre queunt. Asum dicere importunam indaginem in Scientiam, voluntatem, & decreta divina, quæ retrusa prossus a mortalium oculis, rem esse periculosæ plenam aleæ & μῆλον, istud ἐπίστος genuisse, cui Christianus orbis, magnam partem, acceptas ferre debet suas discordias, Theologorum ambitione seu flabello incitatas & porro perpetuū incitandas, usque dum οἱ ἀνθράκες, plexili pacis oliva, hastatorum hostiles acies conciliare dignetur, γέρατο γέροιτο Multū interea resert homunciones miseris prurientem suam cohibere curiositatem.

Verū ut cætera prosequar, non eo vitio solo retexeris istorum hominum superbiam, invidi porro & maligni sunt ejusmodi turbones, qui virtutes aliorum limis oculis aspiciunt. Charitas urit suaviter, inquit Patrum unus; & quia ipsa est sine fumo, quisquis ab ea ignescit, similiter innoxius, vicinitate sua neminem laedit aut decolorat, at invidiæ cæcum & medullas depascens incendium, dolore & insaniâ detegitur. Ephesii *Hermodorum* civitate pellunt, ne scilicet ipse unus inter eos excelleret, simili fato *Pericles*, *Aristides*, & cæteri quique heroes cecidere. Proprium enim hoc virtuti ut vel sequaces faciat vel adversarios, etiam clariùs illustratur & enitescit dignitas præstantium virorum, quo magis obnoxia creditur malignorum telis, qui simultatem affectant, ubi similitudinem assequi, vel propter improbitatem nolunt, vel propter ignaviam desperant. Quos subinde videas a libro legendo recentes, non utique ut eruditiores evadant, sed adaptato Galilæi optico tubo, Si quid peccaverit Author, distin-

distinctius enotent maculas, quæ sive incuria sive obliuione
 præclarum opus irreplerant. Neque ira sistic tabescens Invi-
 dia, opera planè diligentia, aut solos defectus colligit. Etiam
 quandoque in optimis, ut summa semper livor petat, invenie-
 bat quod inscitiae tribueret mordax animus; & ubi dignitate
 rerum, aut subtilitate Ingenii cogebatur ad reverentiam Au-
 thoris, tanquam iugis telo, mutatis vultibus alium ingemis-
 cebat. Iavidus certè qui non libenter bonis immoratur;
 sed ad solatium suum sphalmata ubique quærit ut corrigat,
 Muscis perquam similis est, quæ non sanis partibus adhæres-
 cunt, sed putidis & cariosis, qui cum suis virtutibus stare non
 possit, per alienæ existimationis ruinam, grassari ad tamam
 contendit, laborantem potius Solem observans. Firmabat
 profecto Cæsar olim suas statuas, Pompeianas erigendo; at
 nisi, conflatis cæterorum & contractis imaginibus
 nullum istiusmodi signum, Invido confici posse videas.
 Nunquam tamen liventem eam Divam, placare tenetur quis,
 virtute relictæ. Etiam magnam orbi injuriam fecerint erudi-
 ti, si ob rabularum impudentes querelas, quiescant & lucere
 desierint. Quicunque color obtenditur facile pellucet inci-
 ma causa, nec aliud eos agravat, nisi malignum sydus invidiæ,
 & id genus hominum qui palam coelo eos laudibus æquent,
 at postico quasi verbere & statuere, & per cuniculos, frigidam
 suffundunt, quod iis glaucoma sint & fudes in oculis. Quis
 demum mortalium Aud: stare potest, fremente & adversa
 livida ista lue, inquit Regius Vates Solomon? Ipso Jove
 genitus Hercules diram qui contudit hydram, & quem fama
 beneficiorum memor, ascriperit Divorum numero, non pri-
 us invidiam debellare valuit, individuam illam virtutis labem
 quam è rebus humanis exemptus et coelo assertus. Eniten-
 dum tamen bonæ menti & in necessariâ fortitudine ferociori,
 ne magnis ea excidat a usis. Non curant sydera, inquit Au-
 gustinus, quid de illis fabulentur Astrologi, quid Schola vo-
 mat, constantissimè fulgent et eodem semper tenore suos
 quæ-

quæque cursus exercent. Ast columnæ indulgent Invidi, & quibus oculi turgent atro loliginis succo, quæ non aliud telum velocius, et quod dira æmulatione assequi se posse desperant, convitiorum plaustris effectum dare non dubitant, quod alterum fuerat Aud: hujus causæ caput. Est ubi veri nihil occurrit, qui splendidis mendaciis, lacrante licet & surdo verbere sæviente conscientia, tamæ si quam habeas adrepere audeat, quasi ad normam non fuerit & legem anteactæ vitæ ratio, saltem proscriptos errores & hæreses, postliminio velles in arce reponere, cum tamen restitutionis jus ad regalia uti notum pertineat. *Socinianismus, Pelagianismus, Arminianismus, Scepticismus*, tibi nullâ fide, fronte nullâ tribuentur. Quod quidem sollicitum habere cordatum haud quaquam decet, vel enim te tacente hanc scenam non fore diuturnam; Nempe ut ligneis fulturis armamentisque parietum, sic artificio isto utuntur aliqui, ubi ea suspendendis fornicibus inseviunt, properè adhibentur; sed superag- gestum semel stet edificium; seu deinceps inutilia negligi ea videas: ita istiusmodi ludicra dolosifibimines effingunt, non alia utique gratia, nisi fraudi quam architectantur aliquoùsq; sustinendæ, ut vexam tibi ipsi creent, saltem populo minus placere incipias. Ubi hæc coaluerit facile patiuntur Figmenta sua non esse perpetua. Propius est ut misericordia tangardum jesuitas istos *Suarium Vasquium*, viros utique longe doctissimos, *Lutherò & Calvinò* adscribentes invenio, quæ quidem illi ne per somnium cogitârunt unquam. Certè id genus hominum, post consumptas incassum vires dolo græfiantum, desperatis aleatoribus & similibus exceptis conferendum existimem, qui penè ad incitas redacti postquam tes suas in extrema tegula versati sentiunt, in novissimum jactum spes omnes atque fortunas imprudentes collocant. Quibus gemina facere cernas eos, qui non sine Ingenii tortura, quicquid vel per decimam nonam consequentiam, sive dictis sive scriptis

Adver-

Adversarii , extundere queunt , illi non sine fraude apponunt. Novi equidem quām pronus sit calumniæ cursus , quām patulæ mortalium aures πρὸς τὸ παθῶν πιστεῖν τὴν διάβολον , idque vitio humanae malignitatis ; ast Mens recti conscientia , scelerisque pura facile dissipat mendaciorum nebulas , ut à scopulo fluctus elidi solent. Atque ubi officio seu muro ahæneo , quæ ex transverso incurvant omnia hebetare possis & eludere , etiam læva levioris populi judicia generosè debeas contemnere , ut Luna canum latratus noctu non moratur , & Athletæ spectantium extra carceres posthabitâ sententiâ ad metam anhælant & præmium. Tela quidem in te seu in ætherem librata , ne jaculanti feriant verticem recidua , demissa dextra blandè possis excipere ; nec enim ab invalidis ejusmodi missilibus sauciatur manus , aut adfrictâ rubiginis labe vel leviter inquinatur. Infame istud genus bubonum officere non potest luminibus Phœbi. Leo leporem non sectatur , nec armiger Iovis et fulminis satelles in mulcæs insurgit , nec unquam fando auditum obscoenas aves periisse Pæanis arcu. Etiam ut *Cremutius* apud *Tacitum* , maledicta spreta exolescunt , si irascaris agnita videntur. Neque stolidè feroci respondere debeas semper , innuit *Solomon*. Sed proh dolor dum virtutem speciosis oneramus titulis , non eam factis exprimimus. Quantus quæso mortalium Aud: quem calumniæ ferendæ parem inveniatis ? Quantus porro qui non optimè dicta detoqueat ; et quæsitis ex alto causis suspicionum , sinistris interpretationibus aliorum trahat , quām ab ipso Authore proferuntur. Certè plures dubiō omni procul dexteram ansam amplecti vel nolunt vel nesciunt. Hinc illæ lachrymæ et Theologorum odium inexpiable. Atque gæsa minantia gæsis. Equidem benignitate Dei stetit hactenus res Christiana . seu adamantinō trabalique clavō suspensa , qnæ cæteròquin non gradu , sed præcipiti

piti cursu ad occasum & exitii metam pervenisset. Etiam hodie flebilis adeo mihi videtur Ecclesiæ facies, furiis istis & incendiō haud dubiè agitata, ut Poetæ vocem usurpare debeam. *En quo discordia, cives perduxit miseris.*

Sed prodeat tandem invisa ea Theologorum pertinacia, quâ dum sua astruere nituntur, cedere nesciunt vel veritati potiora monenti ; quâ non aliud usquam præsentius aut perniciosius malum, Christianismi pacem fœdus libavit. Zelum arbitrantur aliqui viis & modis contendere, pro fide semel sanctis tradita, quod utique ego nullū negaverim, a Pedariis istis senatoribus toto corpore aversus, qui alieni gustus miratores, traditores sui, pondere debito carent: propterea quâ spirat ventus aut inclinat unda, ipsis cursus instituitur. Ad quodlibet iter si Ducem dederis prompti & faciles; at priores nunquam gradum facient, seu Sarcinarii equi aut lignum alienis mobile Nervis. Innatâ etiam levitate ut inertes Poetæ, argumentum deserunt, aut quod fortè deterrus, in extremo actu corruunt, & more gallico cadere sinunt statim, quod maturitate summâ statuisse videbantur. Certè ut neminem proponi velim dictatorem perpetuum, in cuius verba jurare teneamur, ita *Σιαθεστη* illa Stoicorum in retinendis quæ semel senserint, conditionem Numinis invadunt homines, & Mortalitatis Leges cum Deo proximè jungunt. Verum Zelus multorum Aud: everriculum planè plurimarum fraudum, præsertim dum supra modum modestiæ effervescit. Pax optima rerum quas homini novisse datum est. Pax una triumphis innumeris potior. Hujus si haberetur ratio, minus militarent Theologi, aut indulgerent litibus ingloriis, nullosque habituris triumphos. Mirari subit profecto, viros cætera prudentes et qui Chymicorum instar suum cerebrum distillârunt in chartas, eò usque despere, aut promiscuis commissionibus obsolefieri se pati. Sed fortè veritatis vindices gestiunt audire, & quandiu eâ lineâ insistunt, vel insister

stere se putant; quām parum olei acetario suo infundant,
 quantum salis & aceti, perinde habent. Non parcitur perso-
 nis, non sexui, non ætati. Etiam ut a gloria incipiat dispu-
 tatio, quis neget tamen accendi in conflictibus animos, & ea
 concipere odia, quæ nunquam finiuntur. Dum calet calamus
 Aud: & Ingenium acre nova trudit in prælia, moræ preti-
 um esset, spectare priùs ingentia & vix ulla scriptione æquan-
 da, concordia commoda: ita enim suadet recta ratio, cui uti
 que morem gerens, latius regnat avidum domando spiritum
 quam si Lybiam remotis Gadibus jungat & uterque Poenus
 serviat uni. Splendidiùs porro triumphat & magnificentius,
 quām si quadrijugo curru, per sacram viam, Diadema cap-
 put revinctus in Capitolium invehernetur. Audies fôrte Ve-
 joves istos, veritatem crepare jugiter, sed iræ & maledicen-
 tiæ litâsse ipsos comperies, & de Scientiæ palmâ unicè labo-
 rare. Ut à rectâ mente, vel latum unguem desciscere diffici-
 le, ubi non levia aut ludicra petuntur præmia, sed agitur de
 sempiterna Salute, ita optandum seriò ne per odia fratrum,
 quæ nec ultima terminet linea, aliaque militiæ nostræ flagi-
 tia, superbum istud nomen reformatæ religionis, & ipsa cau-
 sa incipiat multis, esse dubiæ sanitatis. Dico enim justâ cum
 indignatione quod res est, plerique scientiæ typho sic inso-
 lescunt, ut Deum vereri ac venerari dêdignentur, quasi do-
 ctrina dux esse debeat, Mezentis istis Divum contemptori-
 bus, ad terinos mores & Cyclopum ritus induendos. Etiam ut
 ipsi soli literatoris laudem laudumque retineant, in fratres
 optimos & meritis suis fulgentes, quasi ruptis repagulis, &
 charitatis cervice recisa, an fastu majori dixerim, an fatuita-
 te, insilire non erubescunt. Certè haud bene domat affectus,
 ne quid durius dicam, qui flatus ejusmodi in simpulo exci-
 tat, & ex Musca cudit Elephantum. Ciceronis linguam,
 inquit Augustinus, omnes ferè mirantur, pectus non item.
 Langet Religio, languet pietas, nisi vim eam naturæ, quæ
 paulò

Paulò intemperantiùs exilit, inhibere didiceris, elisa per modestiam ambitione. Evidem Charitas quæ est secundum Deum, contentionum semina suffocaret, & immodecæ litium libidini suflamen injiceret. Disputationes námque ipsa diuturnitate amittunt innocentiam, & dum incenduntur furore, causâ diminuuntur. Imo subinde victoriæ in nova bella sicutiescunt, nec erectis stare, nec lapsis jacere licet. Ad summa scandunt, ubi semel cæpere discordiæ & vivaces nutritiunt flamas. Urgent sæpe victi victores, ut vara vibiam trahit & Sepia Percam sequitur, & nimia fortuna super ipsas glorias ruit retrograda. Certè ignem rectis injicere, eiq; modum statuere, non sæpe in unius & ejusdem est manu; nec semper virium contentioneres confici, est ubi cedendo atque obsecundando altius assurgas. Non pauca hic sunt quæ pari probabilitate definias sic vel aliter, in quibus a bono vinci tantum abest a probro, ut potius laudi apponatur, si qui recessit interior, conscius sit nihil a se prætermisum, quomodo aut par aut superior evaderet. Sed angustiis temporis excludor, ne stylo manum poscenti licentius indulgeam. Romanâ ego simplicitate peccatus aperui, citra cuiusquam noxiam. Restat è medio tollere aliquorum argutias, quibus pacis & concordiæ consilia, quæ adhibui, intercipient fortasse & irrita reddent.

Atque primùm, non idcirco Theologiam incilare debet quis, quod ipsius cultores απόγεον πολιμον & lites sine fine foveant. Certe hæc Scientia palmam præripit cæteris, sive res quas considerat in censum veniant, sive considerandi modus, et qui ipsius Scopum viderit, morum sanctimoniam præcipere, peccatorum maculas eluere, animam totam improbitatis immunem præstare, facilè eam renunciabit principem primarum artium, in qua si non detur ad eorum famam aspirare, quos literatus orbis adorat; pulchrum tamen & gloriosum in secundis tertiiisque consistere. Nec tam caligantibus oculis

estis Aud: ut rem ipsam ab ejus abusu secernere nequeatis. Ambitiosi Theologi Strages has edunt, quibus solenne istud ~~επίνειον καὶ περοχούς εμπιενταῖς λαῶν~~, nullo utique experimen-
to ita edocti ab institutore suo Christo, pacis parario & inter-
prete. Quæ Deo revelante nobis innotescunt, quædam tra-
ctandi methodus est, sed ea sobria, et temperata atque in
ipsa sui elevatione humilis, quæ licet generoso impetu supra
mortalia surgat, nunquam tamen metu soluta & quâdam ser-
monis verecundiâ. Ut enim Tenariffæ juga hieme perpetua
canescunt: quia fastigium non attingit, radiorum Solis, quæ
in imo reflexio, sed ipsis nubibus miscetur, improbus & inac-
cessus vertex; ita modus iste elatior suas alit nives & grandi-
nes, altitudine ipsa gelidus, quod ad tumorem eum non per-
veniat ardor Evangelii. Apostolus non sine ratione, junio-
ribus hæc sacra interdicit, Ne novitii immodico fastu tur-
geant, quod raro extra seculum præsens illustrius apparuit,
exponentes sese condemnationi Diaboli. Etiam qui in incu-
de studiorum constituti, & æquo citius à Scholastico pulvere
soluti, cruditate nimiâ laborant, eò aspirare non debuisse se
sentient, si quando ex veterno isto contentionum, aut fasci-
no verius evigilare iis detur. Sed neque omnium hæc labes,
neque Theologos deesse videas, qui maturitate suâ præveni-
entium vota affequuntur, & ex arce illa magna um cogitati-
onum, quibus ultra sortem humanam, ac suptaridentis mun-
di missilia caput altius attollunt, ad captum seculi blandè se
submittunt, etiam dum retinentissimi rigidæ majestatis,
pacem & amicitiam cum omnibus festentur. Certè
ii: honore vestro Aud: & veneratione prosequendi. Vulgus
fateor sua interesse non putat, æstimare cultum quo humi-
num Ingenium ad sui perfectionem informatur. Sed neque
omnium dierum soles occubueret, & hac unâ consolatione ob-
lector, quod post tempestates et procellas, subita sese effun-
det serenitas. Atque hæc sors Theologis communis, cum
plæ

plærisque Ingeniorum luminibus, qui neglecti & jacentes, pàlām faciunt turpissimam Seculi æxapissimam. Certè Probi hu-jus & ignominiæ maculam vix omnibus undis abluerit geni-tor nympharum Oceanus.

Neque nova Aud: aut insolens Theologorum discordia, aut seculo huic infelici in solidum deputanda. Stupebant fa-teor Gentes ad charitatem Christianorum primi ævi, nihil humile aut prophanum ab ea mente expectantes, quæ se fra-terno amori devovisset. En inquiunt ut sese diligunt, ac pro se mutò mori parati sunt Christicolæ, ut videas apud *Tertullianum*. At pone sequens, qui maximarum quæstionum pondus indefessis tulit humeris, seu *Atlas Ecclesiæ Augustinus*, & ea mentis altitudine, quæ proxima cœlo puriori lu-ce fruitur; libro de Ordine, duorum juvenum supra modum tumultuantium, audaciam & impetus frangere nititur, seve-rioribus eos verbis increpans. Nolite, inquit, geminare meas miserias, plùs satis mihi vulnera Ecclesiæ, licet Schola cui præsum, non strepat altius quam convenit. Mercedem mihi reddite ipsam pacem, nisi me ultra infelicem velit is, ef-ferâ vestrâ & inconditâ veritatis inquisitione, quæ tamen tranquillis mentibus certius allucet & innotescit dulcius. Etiam super *Ruffini* in vectivis in *Hieronymum*, Epistolâ quâ-dam: Cum legissim, inquit, contabui dolore, & timore obrigui, O misera, miteranda mortalium conditio, conju-ctissimi & familiarissimi aliquando vos, mella Scripturarum Sacraum pariter lamberitis, tantæ amaritudinis vobis irrepississe perniciem; hei mihi qui vos alicubi simul convenire non possū, prociderem certè ad pedes vestros, flerem quantum valerem, rogarem quantum amarem &c. quibus videatis annosas esse & pervetustas Theologorum discordias, neque uni huic seculo proprias. Quid faciendum ergo Aud: num otio & inertiae in-dulgendum, ut sua stet Ecclesiæ concordia: an quod verisimi-lius, bella Domini pro virili depugnanda? Certe aquæ tor-
pen-

pentes vitium contrahunt, & ut cum Plauto loquar, nares
 spurcant odore illætabili. Labor adhibendus sine quo vel
 excellentissima ingenia, quasi pestilenti sydere afflata conta-
 bescunt. Qui speciosè sentiunt & loquuntur, adversarios in-
 terim veritatis indemnes dimittunt, similes videntur insectis
 iis, quæ lucentes alas dum explicant, nec favos faciunt, nec
 serica. Sed ut non omnibus ea sui fiducia, ita neminem cor-
 datum esse arbitror, qui quas illi impertiit Deus facultates,
 traditivæ quam à majoribus accepimus, sustinendæ, conse-
 craneas esse nolit. Non deerunt enim Ceriti & Lucumones,
 & quæ vivunt in opprobrium seculi, vomicæ & carcinomata,
 quæ seu nitedulæ, suas sordes affricare veritati nituntur. Vi-
 deas viros fateor cætera Eruditissimos, Philosophiæ seu pulve-
 rulentam & turbidam dampnantes, etiam Scholasticorum lacu-
 nas seu furentibus austris & omni impuritate foetas. Sed non
 fingunt omnia **Cre**tes **Aud** : Neque iis artibus consuli satis
 crediderim Ecclesiarum incoluntati. Memini lupos ali-
 quando ea lege Pacem cum Ovibus inire voluisse, ut canes,
 quos habebant ad custodiam, sejungerent singulos & amove-
 rent. Qui castrenses Theologos & polemicis assuetos, ni-
 mis acres esse quiritantur, ovili videntur insidiari ; Si enim
 ei tantopere cupiant, cur malè habent amicos latratus, utilém-
 que ovibus vehementiam. Certè ut non Doctores, sed Se-
 ductores, non Pastores, sed Impostores, non Prælatos sed
 Pilatos, dixit olim *Bernardus* suo seculo plures, ita Vertum-
 nus iste et decoctor, qui in causa veritatis divinæ, viso se-
 mel hoste, vadimonium deserit. Obviām potius eundum
 blennis istis & bucconibus, ne tollant longa supercilia, aut
 licentiū effutiant, omni pudore diruti, quicquid iis sugge-
 rit splendida bilis, & pus jam diu coetum sub læva parte
 mammillæ. Et fragili cupientes illidere dentem impingant
 solido, ut ait *Horatius*. Neque tamen, ut plærius in Scho-
 læ recentioris verba, & Magistrorum fidem, cæca facilitate

aut

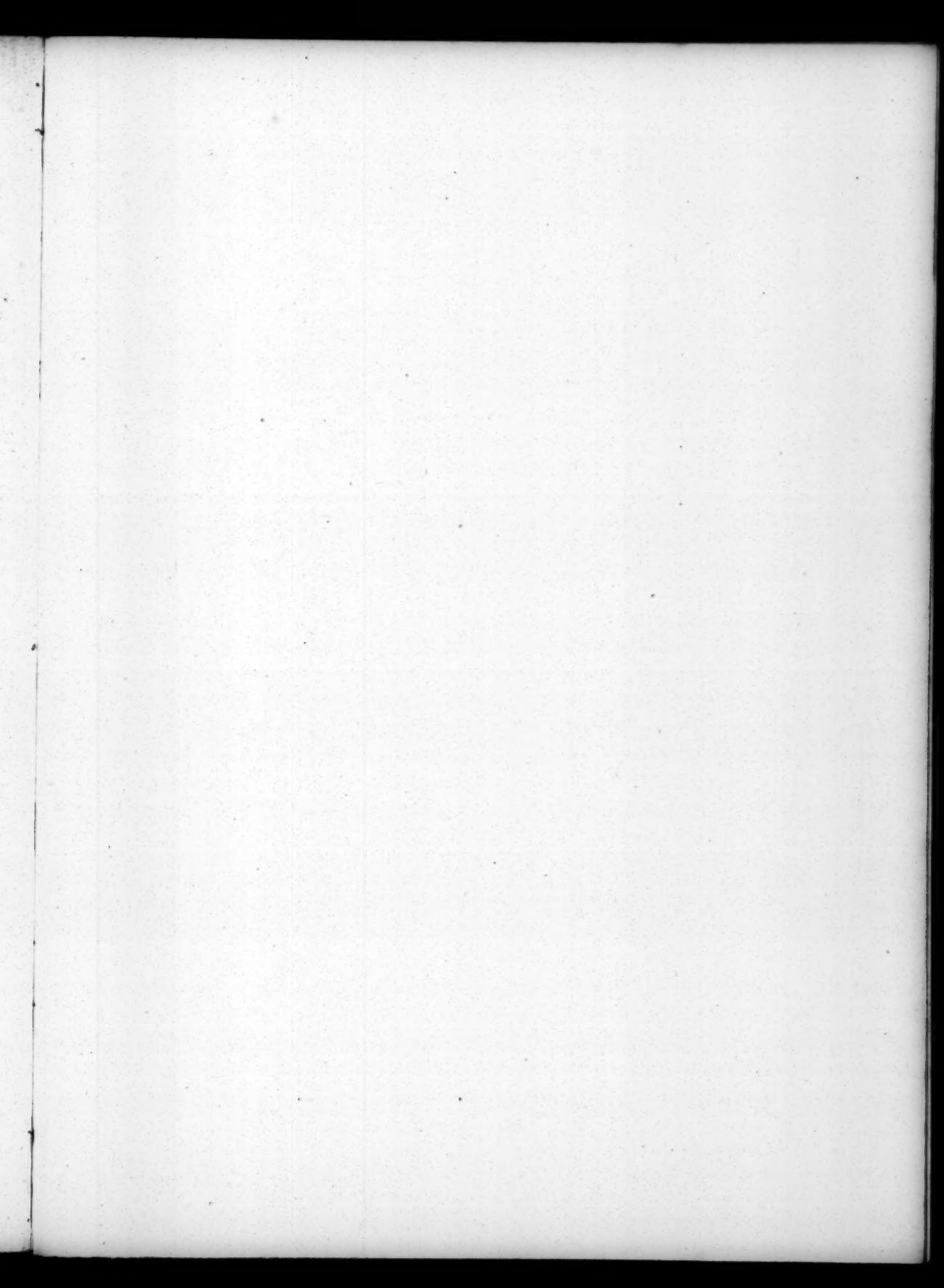
aut reverentiā Jurandum existimem, dulcius ex ipso fonte
bibuntur aquæ, & scrutari quid lateat eruditissimis istis Pa-
trium scriptis subinde volupe, licet quæ apud eos vel nimis
diducta, evanescant prolixitate sermonis, vel infinitis pro-
pe operibus sparsa, nisi in unum corpus coeant, vix reperiri
contingit, ubi festinans bellum lenta adeo arma non admit-
tit. Sed est modus in rebus, neque ex disputationum Mu-
staceo Laureolam quærat Theologus, extra causam veritatis
divinæ. Etiam dum Romæ trahuntur in longum lites, Sa-
guntius capitur.

Sed dicet alquis spem ergo pacis & concordiæ in Ecclesia
decollâsse penitus, velitationum enim istiusmodi nullum fo-
re modum aut mensuram, nisi inhibeantur, pertendentibus
singulis se pro veritate stare. Sed cum sacras Scripturas he-
lichen habeamus & cynosuram indeclinabilem & orthodoxiâs
canonem perpetuum, minimè verendum ne arena aliqua, lu-
dis iis Tauriis, in campo Theologico, aptata reperiatur; eti-
am dum quis per *αμετριαν της ανθρωπης*, Ut loquar cum *Basilio*,
M. a regia veritatis via deflexerit, in diverticula vanitatis &
erroris, fortè non dolô malô, sed inani quâdam sui ostenta-
tione, colligendus certe is in Spiritu pacis & amoris. Quòd
si disputationibus agendum, modò scopulos personalium
præte vectus, nihil extra causam dixeris, neque verbo ullo
atrociori adversarium incesseris, humilitate porro ea quæ
Christianum imprimis adornat, absque livore aut acedia per-
tinaci, rem ipsam insequaris, Marte & Arte opponentem
adigendo ut præconceptos errores ejuret & deponat, equi-
dem officium viri boni præstiteris & veritatis studioſi. Eti-
am ubi causa capitalis & animam contingens, proximi salu-
tem non neglexeris. Adsit modò juramentum *Calumniæ*,
ut dicitur *Jurisconsultis & amnestiæ legem*, si quæ ex trans-
verso incurant, ut homines sumus, præstare paratus sis. Ve-
rûm manum fortè cum *Milone*, temere inseruerim in hiantes
has

has rimas ; Saltem ultra insistere operæ pretium non duxerim, cum vel cornucopiis locupletius quæ causæ huic conscientiæ satis, jamjam tradiderim. Supereft ut offam aliquam Pontificiis famelicis objiciam, qui ut Protestantium consiliis plus æquō semper intenti & infesti, ita dissidia quæ inter eos, sibi lucro deputantes, extollunt mirè & supra modum efferunt; Apud vulgus scilicet rude & incautum eā viā indubiè grassantes & plausum cientes. Sed nullo suo merito Aud: Nam ut *Parrhasij* velō, quibus reformata concutitur Ecclesia discordias, oculi optarem æternū; etiam dignos plures Theologos Orthodoxos qui hæc audiant ab *Adversariis*. Indigni tamen papaturiente hoc ævo, qui eos nèvos in nobis observant. Quis tulerit *Gracchos* de seditione quærentes? aut quis demum *Gnathonibus* istis fidem adhibuerit, qui vel unionem in capite suo, & controversiarum Judice, profiteri palam non audent, ne hiulca prorsus & faticens dissiliat eorum Ecclesia? Ausim dicere vel renitentibus quibusdam *Henoticis*, nullum apicem monstrari posse dissensus, qui iis nobiscum intercedit, in quo à se mutuò diversi non abeant, ut vel suffragatorem habeas *ira arti vārtav Bellarminum*, *Controversis* suis passim. Sed manum de tábula, nec fragilem phaselum ulteriùs committo immenso huic æquori. Semel animus fuerat secessum à *Pleudo-Ecclesia* Romana paúcis attigisse, atque Patres nostros & Majores, quod castris iis maturiùs egressi, crimine liberâsse. Etiam ut plurima de voce & nihili rebus, inter ipsos & nos agitari ingenuè fatear, monstrâsse multis, quām non possibilis reconciliatio, nisi quis *ἀστραπαστονηλωθειν*, ut cum *Synesio* loquar, aut polos duos jungere se posse speret. Sed vereor ne invisa Orationis prolixitate tædio vobis fuerim. Dabit aliquando ipse Deus pacis vulnera nostra coire, ut cicatrice obductâ, eadem sentiamus omnes & loquamur unanimes.

DIXI.

72

F202717

ill